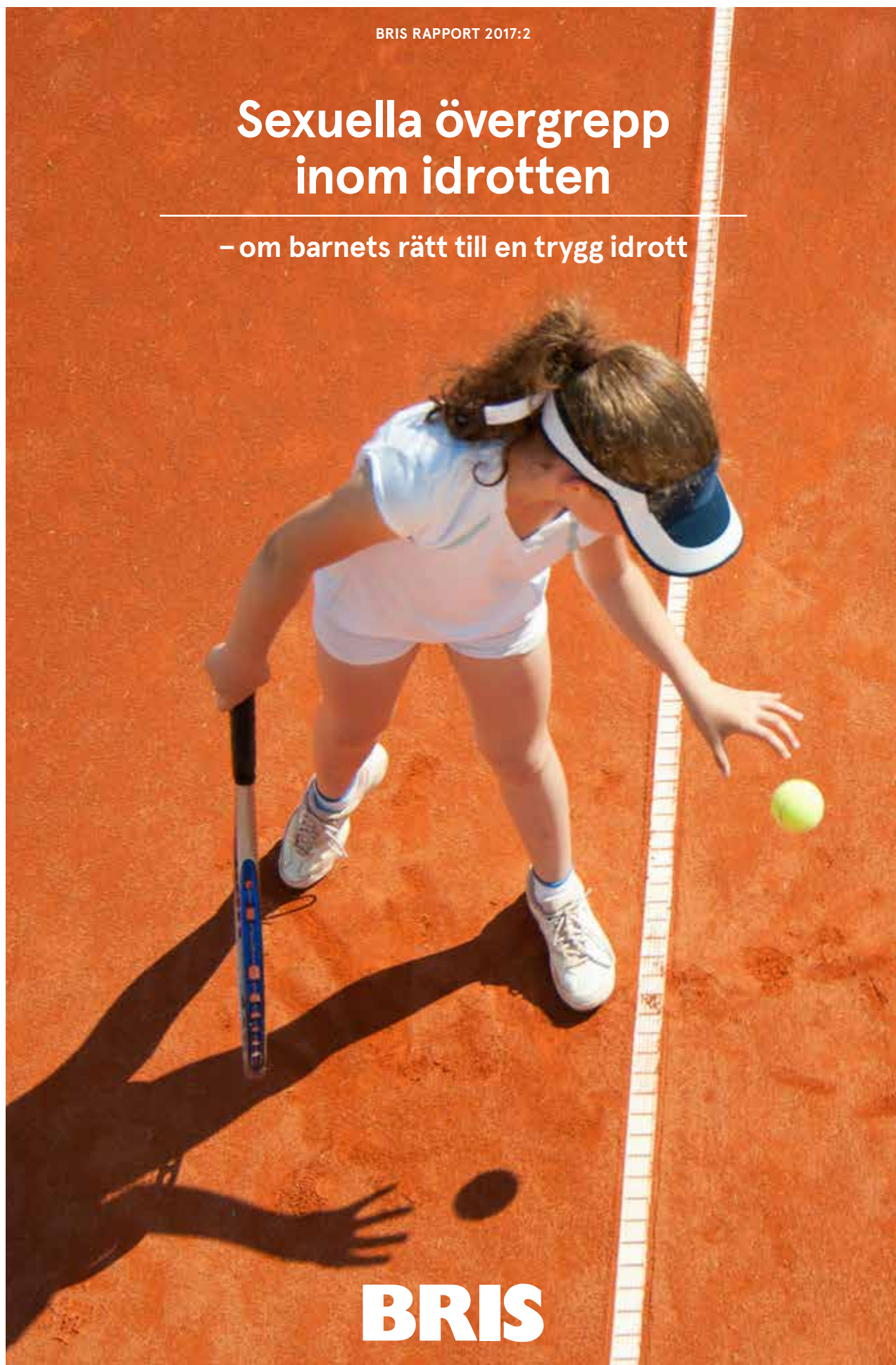

BRIS RAPPORT 2017:2

Sexuella övergrepp inom idrotten

– om barnets rätt till en trygg idrott

BRIS

Innehåll

01 Förord

02 Sammanfattning

04 Barnets rätt till en trygg idrott

24 Diskussion och rekommendationer

30 Källor

32 Bris och Agenda 2030

Om rapporten

Redaktör: Magnus Jägerskog

Skribent: Laure Abado barnrättsjurist Bris,
Susanne Johansson doktor GIH,
Magnus Jägerskog generalsekreterare Bris,
Lisa Mannby kurator Bris

Layout: Narva

Foto: Shutterstock

Tryck: Elanders, Mölnlycke 2017

Barnen på bilderna har ingen koppling till innehållet i rapporten.

I rapporten finns exempel och citat från barn som kontaktat Bris via chatt eller mejl. Eftersom barn alltid är anonyma när de hör av sig till Bris är exempel omgjorda, så att ingen ska känna igen någon. Ibland skriver vi ihop flera exempel som blir en blandning av många barns berättelser.

Rapporten innehåller också exempel från Bris telefon för vuxna – om barn. När vuxna kontaktar Bris skriver kuratorn en oidentifierad beskrivning av vad samtalet har handlat om i syfte att synliggöra viktiga frågor som vuxna söker stöd i gällande barn i dess närhet.

Alla som söker stöd från Bris kan vara helt trygga med att de är anonyma när de vänder sig till Bris. Men vi vill också att barn som hör av sig till Bris ska veta att deras tankar och funderingar är viktiga och värdefulla för alla som jobbar med och fattar beslut om barn. I och med att vi på Bris kan berätta vidare om det som barn och vuxna berättat för oss bidrar vi alla – du som barn, som vuxen, och vi som barnrättsorganisation – till att det blir bättre för alla barn i Sverige.

Förord

En trygg idrott är en bra idrott. Det tror jag de allra flesta skriver under på, både bland de som själva är aktiva i en idrottsförening och bland de som inte är det. För många barn är också idrotten en trygg miljö som erbjuder möjlighet till utveckling, gemenskap och fysisk aktivitet. Idrotten är en positiv kraft i samhället för såväl enskilda individer som för samhället i stort. Men det finns samtidigt en annan sida.

Forskning visar att övergrepp sker inom idrotten och barns och idrottsledares samtal till Bris visar samma sak. Det är tragiskt när barn beskriver hur vuxna som de sett upp till och litat på, istället för att stötta dem i sin sport, utnyttjat dem. Barn som blivit utsatta beskriver skuld och skam och att de inte vågar berätta – av rädsla att inte bli trodda. Det behövs en attitydförändring där barnets bästa alltid sätts i främsta rummet. Jag skulle vilja se en idrott som visar ledarskap, där det inte råder någon som helst tveksamhet i såväl ord som handling, att tryggheten kommer först och exempelvis inte elit-satsningen eller idrottsanläggningen.

Just nu rör det på sig inom idrotten kring dessa frågor. Det är positivt och det är viktigt att den rörelse som finns för en tryggare idrott fortsätter, att idrotten tydliggör ställningstaganden, att trygghetsarbetet ges prioritet, tid och resurser. Idrotten behöver bland annat tydliggöra vilka etiska regler som gäller i föreningen med ett tydligt barnrättsperspektiv och kommunicera dem så att alla känner till

dem. Att skapa en trygg idrott handlar inte om att hålla en kurs eller att lyfta in ett utbildningspass vid säsongstarten. Det är bra. Men i grunden handlar det om att trygghetsarbetet behöver finnas med i allt som föreningen gör. En idrott fri från övergrepp är en idrott som prioriterar det förebyggande arbetet och som samtidigt inte blundar utan agerar utifrån en tydlig plan om övergrepp sker.

Vägen mot en tryggare idrott handlar dock inte bara om idrotten själv. I relation till sin finansiering är det Sveriges regerings ansvar att säkerställa att barnrättsperspektivet genomsyrar idrotten. Det handlar bland annat om frågor rörande uppföljning och möjlighet att återkräva bidrag samt att bidra med fortsatta resurser till forskning och kartläggning.

Jag ställer mig positiv till den rörelse som just nu finns inom idrotten. Vi behöver en idrottsmiljö som i högre utsträckning sätter barnets rättigheter i främsta rummet, där barn får komma till tals och ges möjlighet att utvecklas. Det kommer ge barn en ännu mer attraktiv idrott och skapa förutsättningar för ett långt, aktivt och framgångsrikt idrottande.

Jag hoppas att denna rapport ska bidra med kunskap och verktyg för en trygg idrott fri från övergrepp.

Magnus Jägerskog
Generalsekreterare Bris

”

Det behövs en attitydförändring där barnets bästa alltid sätts i främsta rummet. Jag skulle vilja se en idrott som visar ledarskap, där tryggheten kommer först.

Magnus Jägerskog

Sammanfattning

Rapportens övergripande slutsats är att idrotten behöver stärka sitt arbete för att implementera ett barnrättsperspektiv. För de allra flesta barn utgör idrotten något positivt. Samtidigt finns det klara brister i såväl idrottens förebyggande arbete mot övergrepp som i dess agerande när övergrepp skett.

Idrotten har ett stort socialt, kulturellt, hälsomässigt och ekonomiskt inflytande och engagerar miljontals barn världen över. Den är Sveriges största folkrörelse och omkring 80–90 procent av befolkningen har någon gång varit medlem i en idrottsförening. Idrotten har ett stort samhälleligt värde där människor hittar gemenskap med andra, får röra på sig och en möjlighet att bli sedda och få utvecklas. Samtidigt blir också barn och unga utsatta för övergrepp inom idrotten.

Syftet med den här rapporten är att, med barnrätten som grund, belysa det vi vet utifrån forskning och barns vittnesbörd till Bris om sexuella övergrepp inom idrotten och baserat på den kunskapen ge vägledning för idrottsföreningars arbete för en trygg idrott, se rekommendationer sid 28. Rapporten ger även rekommendationer, sid 27, till Sveriges regering om vad den bör göra för att säkra en trygg idrott för varje barn.

ÖVERGREPP INOM IDROTEN

Forskningen visar tydligt att barn utsätts för sexuella övergrepp inom idrotten. Barns och vuxnas (idrottsledares m.fl.) samtal till Bris visar samma sak. Före-

komsten av rapporterade sexuella övergrepp mot barn i idrotten varierar mellan 2 och 14 procent och övergreppen tycks inte minska över tid. Förövarna har varit tränare, andra ledare, idrottsaktiva eller någon annan inom idrotten.

Sexuella övergrepp förekommer i alla typer av idrotter, vilket gör det till ett generellt problem. Det förekommer även på alla idrottsnivåer samtidigt som en högre förekomst rapporterats från idrottsaktiva på elitnivå. Forskning visar att sexuella övergrepp sker på en mängd olika platser alltifrån i omklädningsrummet, när en ledare skjutsar hem en idrottsaktiv eller vid sociala aktiviteter. Generellt sett är förövare oftare män än kvinnor inom, liksom utanför, idrotten och bland utsatta barn är könsfördelningen ganska jämn mellan flickor och pojkar.

Barn som blivit utsatta för sexuella övergrepp beskriver för Bris en långvarig inverkan på sitt mående där barnet ofta drabbas av självförakt, skuld- och skamkänslor. De funderar på vad de själva hade kunnat göra annorlunda och drar paralleller till fall de läst om i media där exempelvis klädsel har diskuterats.

Allt Bris arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, och syftar till att stärka barnets rättigheter. Bris ger stöd direkt och indirekt till barn, mobiliserar samhället för barnets rättigheter och gör barns röster hörda för att åstadkomma förändring. För mer info se Bris.se

Jag borde säga nej. Men jag vet inte varför det är så svårt. Jag vill kanske inte göra honom besviken.

Skuldbeläggandet och självföraktet kan ta sig uttryck i självdestruktivitet eller andra former av psykisk ohälsa. Vetenskaplig konsensus gör även gällande att sexuella övergrepp kan orsaka stor skada på barn.

BRISTANDE BARNRÄTTSPERSPEKTIV

År 2009 fattade regeringen beslut om att all idrottsverksamhet som får statligt stöd ska bedrivas ur ett barnrättsperspektiv. Det innebär bland annat att verksamheten bedrivs på ett sådant sätt att ingen diskrimineras (artikel 2 i barnkonventionen) och att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet (artikel 3). Det handlar också om att barn har rätt att utvecklas (artikel 6) och att alla barn har rätt att få yttra sig i frågor som rör dem (artikel 12).

I barns samtal till Bris lyfter många positiva erfarenheter från idrotten men där återfinns även diskriminering, att bli orättvist behandlad, konflikter med jämnåriga, ådstörningar eller idrottsskador samt våld, övergrepp och kränkningar. Vad gäller övergrepp inom idrotten framkommer det, utifrån forskning samt barns och vuxnas samtal till Bris, hur idrotten brister i sitt barnrättsperspektiv. Dels handlar det om förekomsten av övergrepp i sig och det faktum att dessa har kunnat uppkomma. Men det handlar även om brister i föreningars agerande när övergrepp har skett. I en analys av idrottsledares kontakter med Bris framkommer en osäkerhet och ambivalens hos idrottsledare för hur de ska agera vid övergrepp samt att planer saknas och/eller inte ger tillräckligt stöd. Detta innebär en ökad risk för att barn inte får det skydd de behöver och har rätt till. Idrottens formella värdegrund och ambition att vara hälsosam, stå för höga ideal, moral, fair-play, att vara en trygg, demokratisk och glädjefylld miljö med barns bästa i fokus kan bidra till underrapportering, osynliggörande samt göra det extra känsligt när övergrepp uppdagas inom idrotten. I forskningen framförs kritik angående sexuella övergrepp mot barn i idrotten som ett åsidosatt, negligerat, förnekta problem som idrottskulturen möjliggör och som idrotten misslyckas med att förebygga.

IDROTTENS KONTEXT PÅVERKAR

Idrotten är en kontext med särskilda karaktärsdrag och relationer som kan utnyttjas för att begå sexuella övergrepp mot barn. I de fallen byggs ofta en nära

relation mellan tränaren och den aktive upp där gränser flyttas och normaliseras över tid, så kallad grooming. Ofta har barnets föräldrar också en nära relation till tränaren, eller åtminstone kännedom om vem tränaren är. I allmänhet ska föräldrar kunna utgå från att idrotten är en trygg och säker miljö för ett barn att vistas inom men de gånger det inte visar sig vara det har barn tyvärr erfarit att föräldrar tagit tränarens eller föreningens parti. Även oron för att föräldrarna inte ska ta en på allvar, eller tro på en, påverkar barnets inställning till att berätta om övergrepp.

Framträdande i Bris kontakter med barn som utsatts för övergrepp är behovet av skydd och stöd från vuxna. Men för att få den hjälpen behöver någon få veta vad som hänt. Många berättar inte förrän flera år senare och några berättar aldrig.

SLUTSATSER

Rapportens slutsatser är:

- Att ytterligare steg behöver tas för att implementera ett barnrättsperspektiv inom idrotten.
- Att sexuella övergrepp förekommer och är ett generellt problem inom idrotten.
- Att policys behöver tydliggöras ytterligare för att stärka skyddet mot sexuella övergrepp inom idrotten.
- Att det finns ett glapp mellan policys och verklighet. Idrotten har inte lyckats omsätta/implementera policys i tydliga och handfasta rutiner, för såväl det förebyggande arbetet mot övergrepp som för agerande om övergrepp skett.
- Att det finns en ökande medvetenhet om, och vilja till, ett förstärkt barnrättsperspektiv inom idrotten.
- Att idrottens organisering ställer särskilda krav på uppförandekod samt trygghetssystem.

80–90%

av befolkningen i Sverige har någon gång varit medlem i en idrottsförening.

Barnets rätt till en trygg idrott

Barn har rätt att utöva idrottsaktiviteter fria från våld och övergrepp. Samtidigt visar barns vittnesbörd till Bris och forskning hur idrottsrörelsen inte lyckas leva upp till detta. I detta avsnitt redogörs för de konventioner och lagar som utgör ramverk och stadfäster barnets rätt till en trygg idrott. Vidare redogörs för de för idrotten framtagna styrdokument och riktlinjer.

Jag har pratat med min mamma om att jag vill sluta den sport jag går i. Tränaren och saker som händer gör mig ångestfylld. Men mamma vägrar låta mig sluta för att vi har betalat för mina lektioner. Hon säger att jag kommer att ångra mig om jag slutar men hon förstår verkligen ingenting.

Som ett av de första länderna i världen ratificerade Sverige år 1990 barnkonventionen. Sverige blev då folkrättsligt bunden att respektera, skydda och uppfylla barnets rättigheter. Några år senare skrev Sverige även under de tilläggsprotokoll till barnkonventionen som behandlar barn i väpnade konflikter (2003) och handel med barn, barnprostitution och barnpornografi (2007). Barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll stadfäster varje barns rättigheter. De tre internationella överenskommelserna kompletterar varandra och ska ses som en helhet där ingen rättighet är viktigare än en annan och där det finns fyra så kallade grundläggande principer i ljuset av vilka alla övriga artiklar ska tolkas. Det handlar om rätten till skydd från diskriminering, att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid beslut som handlar om barn, rätten till deltagande och inflytande samt rätten till liv och utveckling.¹

Som konventionsstat måste Sverige se till att alla internationella och regionala människorättskonventioner som Sverige ratificerat såsom barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll efterlevs i praktiken. Sverige måste dessutom följa EU-rätten. Det gör staten bl.a. genom att inkorporera, transformera, harmonisera lagstiftningen med internationella och regionala konventioner och genomföra EU rätten i den svenska lagstiftningen. Idrottsrörelsen måste i sin tur respektera svenska lagar som ska tillämpas i överensstämmelse med Sveriges åtaganden.

RÄTTEN ATT UTÖVA IDROTTSAKTIVITETER

Att utöva idrottsaktiviteter är en rättighet som framgår av artikel 31 i barnkonventionen där det stadfästs att ”Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.” FN:s barnrättskommitté granskar löpande hur stater lever upp till barnkonventionen och ger allmänna rekommendationer kring hur konventionen ska tolkas. I deras allmänna kommentar # 17 klargörs hur denna artikel ska tolkas.² Ordet

”rekreation” är ett samlingsbegrepp som används för att beskriva ett mycket brett urval aktiviteter, bland annat deltagande i musik, konst, konsthantverk, engagemang i lokalsamhället, föreningar, idrott, spel osv. Utöver att barnkonventionen klargör barnets rätt till idrott, anvisar den även vad som avses med en idrott som lever upp till barnets rättigheter. Vad gäller lek och rekreation måste barnets ålder beaktas vid bestämmandet av hur mycket tid som ges, hur tillgängliga utrymmen och miljöer är, former för stimulans och mångfald. Till exempel utgör inte obligatoriska eller påtvingade spel och idrotter eller obligatoriskt deltagande i en ungdomsorganisation, rekreation.³ Att koncentrera ett barns hela fritid till schemalagda eller tävlingsbetonade aktiviteter kan också vara skadligt för barnets fysiska, emotionella, kognitiva och sociala välbefinnande.⁴

Enligt artikel 15 i barnkonventionen har barn rätt att välja vilka sociala, kulturella, idrottsliga och andra organiserade sammanhang de ska vara medlemmar i. För att barn ska lära sig att samarbeta, vara toleranta, dela med sig och att vara uppfinningsrika behöver de umgås med kamrater, liksom med människor med olika förmågor, från olika samhällsklasser och kulturer, och av olika åldrar. Vidare, enligt artikel 28 och 29 i barnkonventionen behöver barn, för att kunna uppnå sin fulla potential, möjlighet både till kulturell och konstnärlig utveckling och till att delta i idrott.

ATT LEVA UPP TILL BARNKONVENTIONEN – I PRAKTIKEN

Att i praktiken leva upp till barnkonventionen handlar om att verksamhet utformas utifrån ett barnrättsperspektiv. Det handlar om att vid beslutsfattande och genomförande av en verksamhet utgå från barnets rättigheter, dvs. de rättigheter som finns i barnkonventionen och dess tilläggsprotokoll och vägledas av de grundläggande principer som anges däri. Det gäller att bedriva verksamhet på ett sådant sätt att ingen diskrimineras (artikel 2) samt att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet (artikel 3). Det innebär

1990

Sverige ratificerade barnkonventionen.

¹ Det handlar om rättigheterna i artikel 2, 3, 12 och 6 i FN:s barnkonvention.

² FN:s barnrättskommitténs allmänna kommentar om rätten till vila, fritid, lek och rekreation, CRC/C/GC/17.

³ CRC/C/GC/17, § 14.

⁴ CRC/C/GC/17, § 42.

”

Jag var ensam tjej så min tränare brukade komma in till mig efter och ”prata” som han kallade det men han började ta på mig och lite andra saker.

Jag vill inte att han ska råka illa ut. Det är ändå mitt fel också. Hade jag sagt nej och inte sagt att jag ville så skulle det inte ha hänt. Dessutom är han inte bara dålig. Han har tagit hand om mig mycket och länge.

också att barn har rätt till liv och utveckling (artikel 6) som ska respekteras i alla sammanhang samt att alla barn har rätt att få yttra sig i frågor som rör dem (artikel 12). Det medför också krav på bl.a. kunskap hos beslutsfattare, noggranna konsekvensanalyser och regelbunden uppföljning samt tydlighet kring vem som är ansvarsbärare och vilka klagomöjligheter som finns i fall en rättighet kränks.

Enligt ett riksdagsbeslut från 2009, innebär ett barnrättsperspektiv inom idrotten att styrelseledamöter och idrottsledare på olika nivåer bör sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för ett barn eller en grupp av barn. Det behövs därför kunskap hos ansvariga inom idrotten på olika nivåer om barnkonventionens innehåll och förståelse för dess tillämpning så att barnrättsperspektivet kan omsättas i verksamheten.⁵

För att bedriva en verksamhet som är förenlig med artikel 31 dvs. barnets rätt till rekreation måste verksamheten, enligt FN:s barnrättskommitté, uppfylla vissa förutsättningar, bl.a.:

- Frihet från stress.
- Frihet från socialt utanförskap, fördomar och diskriminering.
- En säker miljö, fri från social skada och våld.
- En miljö som är tillräckligt fri från avfall, föroreningar, trafik och andra fysiska faror för att barnen ska kunna röra sig fritt och tryggt i sina närmaste omgivningar.

- Tillgång till vila i lämplig omfattning för barnens ålder och utveckling.
- Tillgång till fritid som är helt fri från andra krav.
- Erkännande från föräldrar, lärare och samhället som helhet av värdet och legitimiteten hos rättigheterna som föreskrivs i artikel 31.⁶

Våld, sexuellt utnyttjande och mobbning tillhör sådant som förhindrar och omöjliggör barns möjligheter att njuta av lek, rekreation och deltagande i kulturellt och konstnärligt liv.

RÄTTEN TILL SKYDD MOT SEXUELLA ÖVERGREPP INOM IDROTTE

Vad menas med begreppet "sexuella övergrepp"?

Det finns ingen ordagrann, universell definition av sexuella övergrepp som används i forskningen, idrotten eller samhället i stort. Flera snarlika och överlappande begrepp används. T.ex. sexuella trakasserier, kränkningar, våld, ofredande, exploatering och utnyttjande. Generellt brukar sexuella övergrepp definieras som ovälkomna och olagliga sexuella handlingar (dvs. alla sexuella handlingar som inbegriper barn).⁷ Till viss del sammanfaller alltså definitioner av sexuella övergrepp inom forskningen med sexualbrottslagstiftningen. T.ex. enligt brottsbalken 6 kap. 6 § utgör sexuella övergrepp ett särskilt brott, trots att begreppet i vardagligt tal brukar inkludera även andra sexualbrott såsom våldtäkt, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande eller exploatering av personer i beroendeställning.

En del variationer mellan begrepp och definitioner beror också på vilket språk som används. I Sverige har sexuella övergrepp kommit att bli ett vanligt sammanfattande begrepp. I forskningen där engelska är regel används oftast begreppet sexuellt utnyttjande (sexual abuse) när barn är involverade, vilket kan definieras som "to trick, force or coerce a person into any sexual activity the person does not want or is not sufficiently mature to consent to".⁸ Samtidigt översätts termen "abuse" till "övergrepp" i den svenska officiella titeln av EU-direktivet 2011/93 "Om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi".⁹ Sexuellt utnyttjande betonar ett ojämnt makt- och beroendeförhållande i en relation som nyttjas och utnyttjas för sexuella syften. Det är därmed ett begrepp som kan vara användbart för att förstå sexuella övergrepp i tränar/aktivrelationen liksom i barn/vuxenrelationer mer allmänt.

Allmänt formulerade begrepp kan däremot bidra till en underskattning av sexuella övergrepp. T.ex.

⁵ Riksdagens Kulturutskotts rapport "Statens idrottspolitiska mål – en uppföljning med inriktning på barn och ungdomar", 2016/17:12, s.82.

⁶ CRC/C/GC/17, § 32.

⁷ Brackenridge & Rhind, 2010.

⁸ Chroni et al., 2012, s.9.

⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om Bekämpandet av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi.

Barnkonventionen artikel 19 och artikel 34

Barnkonventionen Artikel 19

1 Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försurmlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

2 Sådana skyddsåtgärder bör, på det sätt som kan vara lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Barnkonventionen Artikel 34

Konventionsstaterna åtar sig att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål ska konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra;

- (a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling.
- (b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet.
- (c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

när ens egna upplevelser inte stämmer överens med allmänna föreställningar eller när sexuella beteenden normaliserats i specifika relationer, i idrotten och/eller i samhället i stort.¹⁰ Skillnader mellan allmänt giltiga definitioner och subjektiva upplevelser kan göra det svårt att avgöra och sätta gränser. Även om det går att förstå vad ett sexuellt övergrepp per definition innebär, säger det ingenting om hur det känns eller upplevs.¹¹ Det finns därför behov av en gemensam definition av begreppet. Det har diskuterats internationellt av experter som år 2016 kom fram till gemensamma definitioner som sammanfattas i ”Luxembourg terminology guidelines”.¹² Enligt riktlinjerna kan sexuella övergrepp eller utnyttjande (”sexual abuse”) vara med eller utan fysisk kontakt. En viktig aspekt är att auktoritet, makt och manipulation får barn att agera mot sin vilja. I dagsläget saknas en svensk version av dessa riktlinjer.

BARNETS RÄTT TILL SKYDD FRÅN SEXUELLA ÖVERGREPP

Sverige har åtagit sig att skydda barn från sexuella övergrepp genom att ratificera barnkonventionen 1990 och det fakultativa protokollet om handel med barn, barnpornografi och barnprostitution 2007.

Sverige har även åtagit sig att implementera FN:s hållbarhetsmål (Agenda 2030) som inkluderar specifika mål kring barns rättigheter. Sverige har vidare ratificerat Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen) år 2013. Som medlemsstat i EU måste Sverige även leva upp till kraven enligt EU-rätten bl.a. Europaparlamentets och rådets

direktiv (EU) 2011/93 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi.

FN:s barnrättskommitté

Barnkonventionen skyddar barn mot sexuella övergrepp i artiklarna 19 och 34. FN:s barnrättskommitté inkluderar idrotts-, kultur- och rekreationsfaciliteter bland de omvårdnadsmiljöer där barn måste kunna vara trygga enligt barnkonventionens artikel 19 § 1.¹³ Det förväntas av konventionsstaterna att anslå tillräckliga budgetmedel för att genomföra lagstiftning och alla andra åtgärder som har antagits för att få slut på våld mot barn.¹⁴ Det handlar bland annat om att inrätta ”policyer, program, gransknings- och tillsynssystem som behövs för att skydda barnet från alla former av våld”. Detta inbegriper bl.a. att genom processer som uppmuntrar egenansvar och hållbarhet där barn deltar utarbeta och implementera barnskyddspolicyer, yrkesetiska koder, protokoll, samförståndsavtal och omvårdnadsstandarder för alla barnomvårdnadstjänster och miljöer (exempelvis förskolor, skolor, sjukhus, idrottsföreningar och boenden).¹⁵

AGENDA 2030

Sverige har genom att ansluta sig till Agenda 2030, åtagit sig att skydda barn från alla former av våld (mål 16.2) inklusive sexuellt utnyttjande (mål 5.2) och att visa på resultat inom området år 2021. Enligt FN-resolution A/RES/71/160 är idrotten en viktig möjliggörande faktor för hållbar utveckling.¹⁶ Sverige har deltagit i en global interimistisk rådgivande

¹⁰ Alexander et al., 2011; Parent et al., 2016.

¹¹ Brå, 2007; Johansson, 2012.

¹² Interagency working group on Sexual Exploitation of Children, Terminology Guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse, 2016.

¹³ tillsammans med familjehem, skolor och andra utbildningsinrättningar, barnomsorg under småbarnsåren, fritidshem, fritids, samt religiösa inrättningar (FN:s barnrättskommitténs allmänna kommentar 13, § 34).

¹⁴ FN:s barnrättskommitténs allmänna kommentar # 13 § 41 (e).

¹⁵ FN:s barnrättskommitténs allmänna kommentar # 13 § 42 (i).

¹⁶ A/RES/71/160 om ”Sport as a means to promote education, health, development and peace” punkt 1.

Min tränare och jag har en väldigt speciell relation då jag ser upp väldigt mycket till honom. Han har stöttat mig otroligt mycket. Grejen är att han liksom rör vid mig när han ger mig en kram. Vi har absolut inte någon intim relation. Han är supersnäll och absolut ingen pedofil men det känns ändå fel att han gör så.

arbetsgrupp (IAG) med syfte att skapa ett globalt partnerskap för att stoppa våld mot barn med utgångspunkt i utvecklingsmål 16.2 som handlar om att eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn. Tio nationer, så kallade vägvisarländer (pathfinders), däribland Sverige, har idag en framträdande roll i det globala partnerskapet. Dessa ska påvisa framgångsrika lösningar för att eliminera våld mot barn i olika miljöer, från familjen till samhället i stort. De ska inspirera, och vid behov stödja andra länder som vill öka sina insatser för att stoppa våldet mot barn. Att skydda barn mot sexuella övergrepp är bland de tre frågor som Sverige har prioriterat i partnerskapet.

Vad gäller internationella riktlinjer kopplade till just idrotten, har en internationell arbetsgrupp, samordnad av Unicef UK, arbetat fram riktlinjer kring skydd av barn inom idrotten ("International safe-guards for children in sports"). Riktlinjerna släpptes på "Beyond Sport Summit" i Johannesburg i oktober 2014 men togs fram redan 2012 av en grupp av organisationer som samarbetade kring "Beyond Sport Summit" i London. Därefter har de provats i två år under pilotprojekt i olika länder. Riktlinjerna är en grund till ett holistiskt perspektiv på skydd av barn inom idrotten som kan inspirera den svenska idrottsrörelsen.

EUROPARÅDET & EU

Då Sverige är medlem i Europarådet har även Europarådets strategi för barns rättigheter (2016–2021) betydelse. Det anges under rubriken 3.4. kring våld mot barn, att "The Enlarged Partial Agreement on Sport of the Council of Europe (EPAS) will continue to promote a healthy and safe sports environment for children, including through the project Pro Safe Sports (PSS) and a toolkit providing guidance and training to sport administrators and coaches on physical, psychological and social well-being in sports. It will also monitor and promote the implementation of the Recommendation on the protection of child and young athletes from dangers associated with migration".¹⁷

Projektet Pro Safe Sport lanserades den 24–25 april 2017 och kommer implementeras mellan april och december 2017. Projektet visar på Europarådets särskilda satsning i frågan kring sexuella övergrepp och trakasserier mot barn inom idrotten och kan ge vägledning till regeringen och idrottsrörelsen.

Den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen, EKMR, 1950)

gäller som svensk lag sedan 1995.¹⁸ Artikel 3 i Europakonventionen innehåller ett generellt och undantagslöst förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Artikel 8 i Europakonventionen slår fast en rätt för var och en till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Förutom att artiklarna givetvis ska skydda medborgarna från direkta övergrepp och ingrepp från statens sida ålägger de också staten att vidta åtgärder för att säkerställa att enskilda får det skydd som artiklarna ska ge. Europadomstolen för mänskliga rättigheter har i domar i fall kring sexuella övergrepp hänvisat till artikel 3 och 8 EKMR. De flesta handlade om att staten brustit i att vidta åtgärder för att skydda barn mot övergrepp. Enligt artikel 3 har domstolen tittat på fall där staten har brustit i skyldigheten att göra effektiva utredningar i fall av sexuella övergrepp mot barn. Fall gällande artikel 8 hade mer att göra med rättigheten till fysisk integritet och respekten för familjeliv.¹⁹

År 2013 ratificerade Sverige Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen). Den gäller för Sverige sedan oktober 2013. I regeringens proposition 2012/13:111 föreslogs ändringar i reglerna i brottsbalken om svensk domsrätt och åtalspreskription. Förslagen innebar dels att kravet på dubbel straffbarhet avskaffas för utnyttjande av barn för sexuell posering och köp av sexuell handling av barn, dels att preskriptionstiden förlängdes för utnyttjande av barn för sexuell posering genom att den börjar löpa först den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år som ett tillägg till regeln i 35 kap. 4 § andra stycket BrB.²⁰

Som medlemsstat i EU, är Sverige skyldig att genomföra EU-rätten. EU-rätten är en integrerad del i Sveriges nationella rättsordning. Direktiv 2011/93 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi, har lett till ytterligare två reformer. För att genomföra direktivet antogs år 2013 en ny lag om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.²¹ Lagen innebär att det finns en skyldighet för den som erbjuds en anställning, ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring inom vissa verksamheter att på begäran visa upp ett utdrag ur belastningsregistret, om arbetet innebär direkt och regelbunden kontakt med barn. Det kan handla om både personer som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med barn och personer som är ledare i olika ideella barnverksamheter t.ex. idrottsledare. Vidare har preskriptionstiden för köp av sexuell handling av barn och för sexuellt ofredande

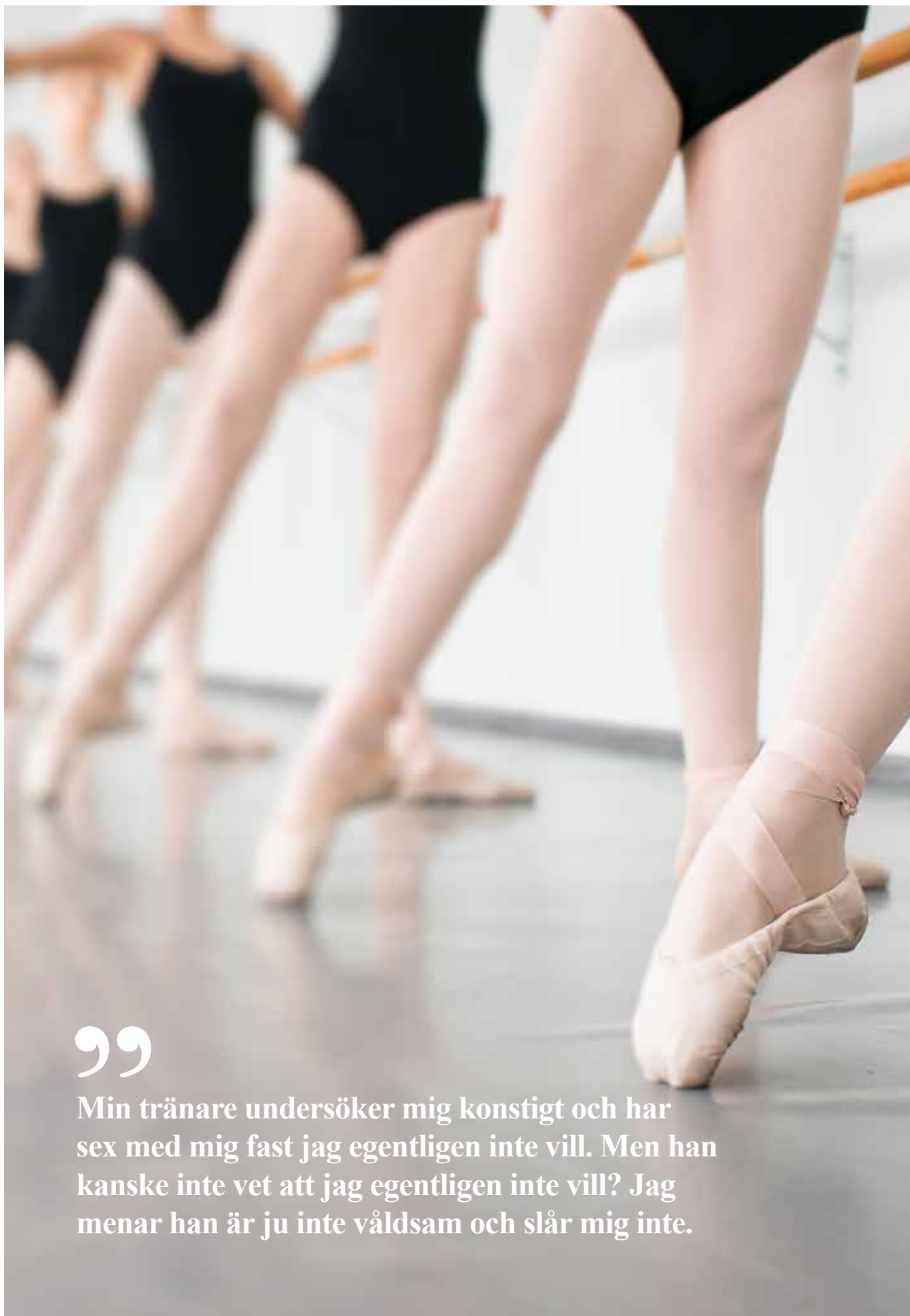
¹⁷ Council of Europe strategy for the rights of the child (2016–2021), § 51.

¹⁸ Lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

¹⁹ Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) och Europarådet, Handbok om europeisk rätt rörande barnets rättigheter, 2015, s.127.

²⁰ Prop. 2012/13:111, s.1.

²¹ Lagen 2013:852 om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.

”

Min tränare undersöker mig konstigt och har sex med mig fast jag egentligen inte vill. Men han kanske inte vet att jag egentligen inte vill? Jag menar han är ju inte våldsam och slår mig inte.

Mamma är involverad i min sport men fattar inte att det som händer, att min tränare står och kollar när vi byter om, är ett stort problem för mig. Hon håller mer på tränaren.

som begåtts mot ett barn förlängts på så sätt att den börjar löpa först den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år.²²

SVENSK LAGSTIFTNING

Den svenska sexualbrottslagstiftningen har utvecklats mycket under 2000-talet²³ bl.a. p.g.a. det arbete som bedrivits inom ramen för samarbetet i Europarådet och EU. Nedan redogörs för ett urval av regler som är relevanta kring sexuella övergrepp mot barn inom idrotten.

Vika sexualbrott är täckta av brottsbalken (BrB) 6e kapitel?

Våldtäkt mot barn (BrB 6:4) är när någon har samlag eller genomför en annan kränkande sexuell handling som går att jämföra med samlag med barn under 15 år, även om något våld eller hot inte har använts. Är den som blir utsatt mellan 15 och 18 år och barn till, eller står i ett liknande förhållande till, gärningsmannen ska det också räknas som våldtäkt mot barn. Det kan till exempel röra sig om sexuella övergrepp som begås av föräldrar, mor- och farföräldrar eller barnets familjehemsföräldrar.

Den som genomför andra sexuella handlingar med ett barn än vad som beskrivs gällande våldtäkt mot barn kan dömas för sexuellt övergrepp mot barn (BrB 6:6), sexuellt utnyttjande av barn eller för sexuellt ofredande (BrB 6:10). Till sexuellt ofredande räknas även blottning och liknande handlingar.

Att främja eller utnyttja att ett barn under 15 år utför eller medverkar i sexuell posering betraktas som utnyttjande av barn för sexuell posering (BrB 6:8) och kan leda till straff. Det gäller även den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år, t.ex. om poseringen skett mot ersättning eller under tvång.

Att producera, titta på, inneha och sprida dokumenterade övergrepp mot barn under 18 år, barnpornografi, är också straffbelagt. Det regleras dock inte med övriga sexualbrott utan ses som ett brott mot allmän ordning (BrB 16:10a).

Det är olagligt att kontakta barn i sexuellt syfte, så kallad grooming. Brottet kan beskrivas som förberedelse till sexuella övergrepp mot barn. För att någon ska kunna dömas för detta brott måste det bevisas att personen stämt möte med barnet och att syftet med mötet är just att begå ett sexualbrott. Det krävs också

att man vidtagit någon åtgärd, exempelvis lämnat en färdbeskrivning, köpt en tågbiljett eller liknande.²⁴

Preskriptionsregler

Preskriptionstiden är, enligt 35 kap. 1 § och 4 § första stycket brottsbalken, bestämd till ett visst antal år beroende på det straff som högst kan följa på brottet. Preskriptionstiden löper enligt huvudregeln viss tid från den dag då brottet begicks. Däremot, när det gäller sexualbrott mot barn är utgångspunkten för preskriptionstidens beräkning den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Syftet med bestämmelsen är att stärka skyddet för barn och ungdomar som blivit sexuellt utnyttjade.²⁵

Lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn

En stor del av den barnverksamhet som förekommer i Sverige bedrivs inom ramen för ideella föreningar, t.ex. scoutrörelser och idrottsföreningar. Enligt lagen 2013:852 om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn, har arbetsgivare en möjlighet att kontrollera utdrag från belastningsregistret för de anställda samt för de som har uppdrag eller praktik om arbetet innefattar direkta och regelbundna kontakter med barn.²⁶ Lagen gäller även ledare inom idrottsföreningar och andra barnverksamheter som anlitas i stor utsträckning som uppdragstagare. Risken för sexuella övergrepp är enligt regeringens bedömning lika stor oavsett om någon arbetar med barn som anställd eller som uppdragstagare. Detta gäller även föräldrar i de fall då de arbetar som ledare.²⁷ Lagen tillämpar minimikraven i EU-direktiv 2011/93 artikel 10. Syftet med lagen är att undvika risk för återfall i brott genom att förhindra att en person som har dömts till sexualbrott får möjlighet att vara yrkesverksam inom ett arbete som inbegriper direkta och regelbundna kontakter med barn. Enligt lagen gäller dock möjligheten endast vid nyanställning eller i början av ett uppdrag, dvs. inte senare under anställningen eller om personen byter jobb inom samma arbetsplats eller organisation, ett förfarande som kritiserats av både Bris och ECPAT.²⁸ Det finns idag inget förbud för en arbetsgivare eller uppdragsgivare att anställa en person som förekommer i belastningsregistret. Det är upp till arbetsgivaren att bestämma, enligt arbetsgivarens fria anställningsrätt.²⁹ I fall då det handlar om en idrottsförening blir det föreningens ansvar att bestämma om anställning, även om det gäller en person som tidigare har begått ett sexualbrott mot barn.

²² Prop. 2012/13:194, s.1.

²³ Rädda barnen "Detta borde alla veta om sexuella övergrepp mot barn", 2016.

²⁴ Hela detta stycke är baserat på Rädda Barnens rapport "Detta borde alla veta om sexuella övergrepp mot barn", 2016, s.8–9 samt brottsbalken (1962:700). En översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte gjordes år 2015 (Ds 2015:49) med förslag att skärpa straff för kontakt med barn i sexuellt syfte (s.k. grooming). Propositionen förväntas under 2017.

²⁵ Detta gäller, enligt 35 kap. 4 § andra stycket brottsbalken, och Ds 2012:45, s.116.

²⁶ Prop. 2012/13:194, s.31.

²⁷ Prop. 2012/13:194, s.28–29.

²⁸ Prop. 2012/13:194, s.23–33.

²⁹ Prop. 2012/13:194, s.33.

Anmälningsskyldighet

Enligt 14 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) är myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten och kriminalvården skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till skydd för ett barn. Skyldigheten gäller även den som är anställd hos sådana myndigheter och den som är verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. Av 10 kap. 28 § OSL, följer bl.a. att de uppgifter som ska anges vid en anmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen ska lämnas vidare utan hinder av sekretess. Anmälningsskyldigheten bryter därmed den tystnadsplikt som annars skulle ha gällt.

Anmälningsskyldigheten gäller inte volontärer eller anställda i en idrottsförening (ideell verksamhet som berör barn och ungdom omfattas inte av denna bestämmelse).³⁰ Sådana personer omfattas istället av den allmänna rekommendationen i 14 kap. 1 c § SoL att var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialnämnden.³¹ Skyldigheten att anmäla och rekommendationen att anmäla gäller vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa. I regel görs anmälan till socialtjänsten i den kommun eller stadsdel där barnet är bosatt. Det är socialtjänstens sak att utreda och avgöra allvaret i barnets situation.

Vid sidan av nämnda lagar, har regeringen tagit initiativ för att motverka människohandel, liksom exploatering och sexuella övergrepp mot alla barn. Det illustreras i Handlingsplanen 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.³² Bland annat vill regeringen främja initiativ för att förebygga och effektivt skydda barn som utsätts för sexuella övergrepp, liksom lagföra gärningsmännen och ge barn som utsätts för dessa brott det stöd och skydd de behöver. Trots att regeringen vill satsa på att öka kunskapen om sexualbrott bland professionella och barn, saknas referenser till idrottsrörelsen i handlingsplanen, detta trots statens finansiella stöd till rörelsen.

Barnrättsutredningen, Barnkonventionen blir lag SOU 2016:19 innehåller förslag som gynnar alla barn dvs. även de som är idrottsaktiva utan att särskilt nämna idrottsrörelsen. Bland annat pekar utredningen på vikten av principen om barnets bästa

och barns deltagande i alla beslut som rör dem samt vikten av ett kunskapslyft bland de som arbetar för och med barn samt av en adekvat budgetering för att barns rättigheter ska kunna tillämpas i praktiken.

Vad gäller statsbidrag till barnidrott, verkar det finnas ett glapp mellan att man villkorar finansiellt stöd från staten med ett krav på att det ska finnas ett barnrättsperspektiv, samtidigt som det saknas en systematisk uppföljning av tillämpningen av barnrättsperspektiv i idrottsverksamhet.

Statens idrottspolitik och barns rättigheter

Statsbidraget till idrotten år 2017 ligger på över 2 miljarder kronor.³³ Det statliga anslaget till idrotten utgår från vad riksdagen fastställt i den årliga budgeten men användningen av medlen regleras bl.a. i förordningen (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet (Idrottsstödsförordningen). Dessutom fördelar SISU statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet, vilket baseras på förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Vidare ger kommunerna och landstingen på olika sätt stöd till idrottsföreningar och regionala organisationer. Det är dock svårt att få en samlad bild av dessa bidrag enligt riksdagens kulturutskotts uppföljnings- och utvärderingsgrupp.

Staten har överlåtit ansvaret att fördela statens bidrag till idrotten till idrottsrörelsen, genom Riksidrottsförbundet (RF) och Studieförbundet SISU Idrottsutbildarna. Lagstödet för detta finns dels i lagen (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund (RF), dels i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Den statliga idrottspolitiken innebär att staten anger de mål och syften som man har med sin bidragsgivning. Idrotten lägger själv fast målen för sin verksamhet, men ska fördela de statliga bidragen i enlighet med vad riksdagen har beslutat och vad regeringen bestämmer.

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken.³⁴ Mål och syfte med statsbidraget är att ge möjligheter ”för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning”.³⁵

Det är vanligt att tränaren man har i min sport rör en mycket, t.ex. ändrar ens hållning och tar i en mycket, men som hjälp... Den här tränaren har dock varit lite mer intim, men eftersom jag har varit så van med att dom måste hålla i en så tänkte jag inte på det så mycket. Jag tänkte att det han gjorde var en lyckshändelse.

³⁰ Prop. 1996/97:124 s.106 f.

³¹ Socialstyrelsen, ”anmäla oro för barn”, 2014, s.16.

³² Regeringens skrivelse 2015/16:192, Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (Skr. 2015/16:192).

³³ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12, s.121.

³⁴ Proposition 2008/09:126 om Statens stöd till idrotten, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243. Se även budgetpropositionen för 2017: PROP. 2016/17:1 Utgiftsområde 17, s.175 och Förordning 1999:1177 4 § punkt 2.

³⁵ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12, s.12.

Det svåra med att berätta vad min tränare gör är att pappa tycker det är så bra att jag har en egen tränare som lägger så mycket tid. En sån är så svår att hitta.

Enligt riksdagens beslut 2009 ska stöd till barn och ungdomar ”lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv”.³⁶ Ett barnrättsperspektiv inom idrotten innebär att styrelseledamöter och idrottsledare på olika nivåer bör sätta barnet i fokus och analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för ett barn eller en grupp av barn.³⁷ RF kompletterade samma år idéprogrammet ”Idrotten vill” med ett tillägg om barnrättsperspektivet, och det finns riktlinjer både för ”breddidrott för ungdom” och för ”elitinriktad idrott för ungdom” där det framgår bl.a. att verksamheten ska bedrivas utifrån ett barnrättsperspektiv, följa barnkonventionen, se till att genusperspektivet respekteras och att barn får möjlighet att bidra till utformning och ledning av tränings- och tävlingsverksamhet. RF har även påbörjat ett arbete med att ändra filosofin inom idrotten från tävlingsinriktning, tidig elitsatsning och specialisering till barn och barnrättsperspektiv med mindre fokus på prestation.³⁸ Såväl specialidrottsförbund (SF) som många föreningar har egna idéprogram med samma andemening som RF:s program ”Idrotten vill” där man tar fasta på barnrättsperspektivet. Det finns också exempel på förbund som hanterar frågan ingående. Men kunskapen om ”Idrotten vill” eller motsvarande program varierar i föreningarna.³⁹

I Idrottsstödförordningen nämns barnrättsperspektivet samt barnens rätt till inflytande. Den nämner dock inte sexuella övergrepp eller vilka konsekvenser en bristande hantering av skyddet av barns rättigheter inom idrotten kan få.

4 § punkt 2 Idrottsstödsförordningen: ”Statsbidraget ska stödja verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv, bland annat genom att öka barns och ungdomars inflytande över och ansvar för sitt idrottande”.

5 § punkt 2 Idrottsstödsförordningen: förutsättningar för statsbidrag: ”utveckla kvaliteten i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet utifrån ett barnrättsperspektiv och i idrottsverksamhet i övrigt så att verksamheten främjar en god etik, ökat deltagande, ideellt engagemang, jämställdhet och integration”.

Vad gäller krav på redovisning till regeringen, anges i 9 § Idrottsstödsförordningen att ”Sveriges Riksidrottsförbund ska i sin årsredovisning lämna en samlad redovisning av vilka som har fått bidrag, med vilka belopp och för vilka ändamål. Riksidrottsförbundet ska dessutom till regeringen senast den 15 maj varje år lämna en sammanfattande redogörelse för vad bidragen har använts till och en bedömning

Internationella Olympiska Kommittén

Internationella Olympiska Kommittén (IOC) publicerade 2007 ett konsensusuttalande mot sexuella övergrepp i idrotten som avslutas med följande rekommendationer:

- 1 Develop policies and procedures for the prevention of sexual harassment and abuse;
- 2 Monitor the implementation of these policies and procedures;
- 3 Evaluate the impact of these policies in identifying and reducing sexual harassment and abuse;
- 4 Develop an education and training program on sexual harassment and abuse in their sport(s);
- 5 Promote and exemplify equitable, respectful and ethical leadership;
- 6 Foster strong partnerships with parents/carers in the prevention of sexual harassment and abuse;
- 7 Promote and support scientific research on these issues.

av statsbidragets effekter i förhållande till syftet med bidraget.”

I Regleringsbrevet avseende anslag 13:1 ”Stöd till idrotten” nämns inte barns rättigheter och det finns ingen klausul om rapportering.⁴⁰

RF:S OCH SISU STYRDOKUMENT

I RF och SISU Idrottsutbildarnas tvååriga verksamhetsinriktning med ekonomiska planer 2016–2017, uttrycks en vilja att bryta diskrimineringen mellan barn från olika socioekonomisk bakgrund, ”stärka arbetet med mångfald i föreningar och därmed bidra till integrationen i samhället” och ”att barn- och ungdomsidrotten bedrivs utifrån ett barnrättsperspektiv” dock utan att specificera vad detta innebär. Barnrättsperspektivet nämns även i Idrotten vill och i dokumentet ”Skapa trygga idrottsmiljöer” samt i policyn mot sexuella övergrepp inom idrotten.

Varken Idrotten vill (2015)⁴¹ eller RF:s stadgar 2015⁴² nämner specifika rättigheter för barn eller skyddsbehovet mot sexuella övergrepp. Dokumentet ”Skapa trygga idrottsmiljöer” och RF:s policy mot sexuella övergrepp inom idrotten innehåller däremot referenser och vägledning kring kränkningar av barns rättigheter. Vidare har Riksidrottsmötet (RIM) i maj 2017 beslutat om en rad åtgärder som kan

³⁶ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12, s.7–8.

³⁷ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12, s.82.

³⁸ RF, Idrotten vill, 2015.

³⁹ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12 s.9.

⁴⁰ Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslag 13:1, Ekonomistyrningsverket.

⁴¹ RF, Idrotten vill, 2015.

⁴² RF:s stadgar, i lydelse efter RF- stämman 2015.

stödja ett starkare skydd för barnets rättigheter inom idrotten. Bland annat har RIM beslutat att ta fram en etisk kod med förslag om att införa en grund för bestraffning vid brott mot den i syfte att försäkra idrottsrörelsens värdegrund. RIM beslutade även om att inrätta en idrottens ombudsman och att utreda hur en visseblåsarfunktion ska kunna utformas och införas.⁴³

RF:s interna regler

Preskription: I 14 kap.10 § i RF:s stadgar anges följande om preskription ”Påföljd för förseelse får inte åläggas någon, om inte förseelsen anmälts för bestraffning senast inom två månader från det förseelsen begicks eller blev känd. Påföljd får inte i något fall ådömas när fyra år förflutit från dagen för förseelsen.”. Däremot står det i RF:s policy mot sexuella övergrepp inom idrotten att personer uppmuntras att

agera ”skyndsamt” när det finns uppgifter om, eller om någon misstänker, att ett sexuellt övergrepp har förekommit.⁴⁴

Bland de förseelser som faller in under regeln finns det inget angående kränkning av barns rättigheter eller sexuella övergrepp. Däremot så står det i 14 kap. 2 § punkt 13 att ”den som uppträtt på sådant sätt att idrottens anseende därav skadats eller uppenbarligen kunnat skadas därav”. Man kan tolka det som att detta inkluderar sexuella övergrepp mot barn, men detta är inte tydligt. Det skulle behövas förtydligas var RF står i frågan om barnets rättigheter och sexuella övergrepp även i stadgarna.

Anmälningpreskriptionsregeln om två månader och påföljdspreskriptionen om fyra år är inte anpassade till fall som handlar om kränkningar av barns

”

Allt känns så konstigt. Det känns inte rättvist att någon jag gillar och som kan göra mig bättre samtidigt gör saker som jag hatar. Det gör så ont liksom.

⁴³ Riksidrottsmötet i Karlstad 19–21 maj 2017.

⁴⁴ RF:s policy mot sexuella övergrepp inom idrotten, s.3.

Även fast det var flera år sen så mår jag fortfarande sjukt dåligt över det men jag har faktiskt aldrig tänkt på det som ett övergrepp, utan något som hände för 4 år sen som jag bara vill förtränga.

rättigheter, inte minst sexuella övergrepp. Detta kan jämföras med att för sexualbrott mot barn är preskriptionstiderna enligt brottsbalken betydligt längre och den börjar löpa först från dagen barnet fyller 18.

Registerkontroll: Enligt RF:s policy mot sexuella övergrepp mot barn (s.4) kan föreningen begära att personer som har regelbunden och direkt kontakt med barn och ungdomar ska visa upp ett begränsat utdrag ur belastningsregistret. Syftet är att minska risken för att barn och ungdomar utsätts för sexuella övergrepp.⁴⁵ RF följer lagen då begäran om utdrag ur belastningsregistret inte är ett krav. Men med tanken på syftet att minska risken för sexuella övergrepp, borde det vara ett krav inom idrottsrörelsen att göra en sådan begäran regelbundet (dvs. inte bara i början av ett uppdrag).

RF:s kontroll- och sanktionsmöjligheter

I 8 § idrottsstödsförordningen finns det krav på redovisning till RF:

”En organisation eller annan som har tagit emot bidrag enligt denna förordning ska lämna

- 1 Sveriges Riksidrottsförbund de redovisningshandlingar, verksamhetsberättelser och andra uppgifter som Riksidrottsförbundet bestämmer, och
- 2 Centrum för idrottsforskning vid Gymnastik- och idrotthögskolan de uppgifter som centrumet behöver för att genomföra en regelbunden och långsiktig uppföljning av statens stöd till idrotten.”

Vad gäller sanktionsmöjligheter, är mottagaren av ett statsbidrag enligt 11 § nämnda förordning återbetalningsskyldig bl.a. om ”bidraget inte används för det ändamål det har beviljats för”. Enligt 12 § får RF besluta, om en bidragsmottagare är återbetalningsskyldig enligt 11 §, att helt eller delvis kräva tillbaka bidraget.

I RF:s stadgar, 14 kapitel, 3–9 § anges att ”Påföljder för förseelser enligt detta kapitel är tillrättavisning, böter och avstängning.” När det gäller de förseelser som bestraffning kan utdömas för dominerar handlingar som är kopplade till tävlingsverksamhet (8 av 16 förseelser varav 2 också kan avse träning).⁴⁶ Dessa sanktioner har ingen tydlig koppling till bristen på barnrättsperspektiv eller skydd för barn mot sexuella övergrepp. Detta trots att Kulturutskottet (KrU) uppföljnings- och utvärderingsgrupp konstaterat att när det gäller barns rättigheter inom idrott finns det studier som visar att organisationer och idrottsledare inte alltid följer barnkonventionens principer.

I RF:s policy mot sexuella övergrepp inom idrotten står det att ”en styrelse har rätt att omedelbart belägga en misstänkt förövare med timeout och en dömd förövare med permanent suspendering från barn och ungdomsverksamhet”. Uteslutning av förövare för sexuella övergrepp är ”beroende på hur idrottsföreningens stadgar lyder”.⁴⁷ Denna skrivning öppnar för olika tolkningsmöjligheter och kan tolkas som att sexuella övergrepp inte är tillräckligt allvarliga för att motivera en uteslutning.

KrU:s rapport säger också att det finns exempel på att SF i motioner till RIM 2017 uppmärksammat att idrottsrörelsen inte är befriad från händelser i strid med idrottens gemensamma värdegrund. Bidragsfusk, sexuella övergrepp och kränkningar av barns rättigheter är några exempel på sådana händelser som har uppdagats. En del utgör brott enligt brottsbalken eller mot RF:s stadgar och kan därmed hanteras med stöd av dessa, men i andra fall handlar det främst om ett oacceptabelt beteende i fråga om värderingar som i dag inte är tydligt reglerat.⁴⁸

⁴⁵ Finns även referens till samma regel i RF:s dokument ”Skapa trygga idrottsmiljöer”, s.19–21.

⁴⁶ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12 s.105.

⁴⁷ RF:s policy mot sexuella övergrepp inom idrotten, s.3.

⁴⁸ Riksdagens Kulturutskotts rapport 2016/17:12 s.129.

”

Jag mår inte bra alls, jag känner mig så konstig. Så annorlunda och äcklig. Jag kan knappt titta på mig själv utan att må illa och det känns som att det var mitt fel, men jag vet ju att det inte är sant, rent logiskt, men jag känner mig så otroligt blåst.

Sexuella övergrepp inom idrotten

Sexuella övergrepp mot barn förekommer i många olika sammanhang över hela världen, även inom idrotten. Idrotten har speciella förutsättningar såväl organisatoriskt som socialt. I följande kapitel redogörs för forskning samt barns samtal till Bris om sexuella övergrepp.

Sexuella övergrepp mot barn är ett generellt och globalt problem som inte förefaller minska över tid.⁴⁹ Samtidigt är idrotten en unik kontext med särskilda karaktärsdrag och relationer som kan utnyttjas för att begå sexuella övergrepp mot barn.⁵⁰ Vetenskaplig konsensus gör gällande att sexuella övergrepp kan orsaka stor skada och strider mot barns rättigheter, mänskliga rättigheter samt mot idrottens allmänna riktlinjer.⁵¹ Det här bidrar till att

sexuella övergrepp är någonting känsligt och tabubelagt. Idrottens formella värdegrund och ambition att vara hälsosam, stå för höga ideal, moral, fair-play, att vara en trygg, demokratiskt och glädjefylld miljö med barns bästa i fokus kan bidra till underrapportering, osynliggörande samt göra det extra känsligt när övergrepp uppdagas inom idrotten.⁵² I forskningen framförs kritik angående sexuella övergrepp mot barn i idrotten som ett åsidosatt, negligerat,

⁴⁹ Finns Bolen, 2003; Stoltenborgh et al., 2011.

⁵⁰ Owton, 2016; Toftegaard Nielsen, 2004.

⁵¹ IOC, 2007; U.N., 2007; UNICEF, 2010.

⁵² Brackenridge, 2001; Kerr et al., 2014; Riksidrottsförbundet, 2009.

förnekat problem som idrottskulturen möjliggör och som idrotten misslyckas med att förebygga.⁵³ Få av idrottens aktörer och organisationer uttalar sexuella övergrepp som ett generellt problem inom idrotten – än mindre ett problem som är deras ansvar.⁵⁴ Flera forskare berättar om hur deras studier om sexuella övergrepp i idrotten har motarbetats, ifrågasatts och i vissa fall renderat i hot.⁵⁵ Kunskap genom forskning och utbildning liksom preventiva och reaktiva rutiner i idrotten saknas i mångt och mycket.⁵⁶ Sådana brister kan bidra till att öka risken för sexuella övergrepp och dess skadeverkningar.⁵⁷ Till exempel är det vanligt att det funnits misstankar bland personer i omgivningen där sexuella övergrepp skett, men som av någon anledning inte har agerat på dessa misstankar.⁵⁸

Sexuella övergrepp mot barn i idrotten började uppmärksammas i mitten av 1990-talet i Storbritannien, Kanada och Australien.⁵⁹ I delar av Europa (bl.a. i England, Holland, Danmark och Norge) och Nordamerika har uppmärksamheten av sexuella övergrepp inom idrotten sedan ökat under 2000-talet. Den här utvecklingen omfattar och kopplar ihop uppmärksamhet av kända idrottsprofiler med reaktioner som lett till forskningsinitiativ samt skärpning av regler, riktlinjer och policys mot sexuella övergrepp inom idrotten.⁶⁰ De här uppmärksammade fallen brukar inbegripa kända elitidrottare och/eller tränare och upprepade sexuella övergrepp. Många gånger har övergreppen skett när de idrottsaktiva var barn, men uppdagas först flera år senare när de blivit äldre och avslutat idrottskarriären.⁶¹ I Sverige hände detta 2011 i samband med Patrik Sjöbergs vittnesmål och uppmärksammade självbiografi. Detta skapade starka reaktioner, samtidigt som det synliggjorde att det saknas kunskap och rutiner för att förebygga och hantera sexuella övergrepp i svensk idrott.

Sammanfattningsvis bildar studier om sexuella övergrepp mot barn och unga idrottsaktiva ett växande forskningsområde, om än ett relativt nytt och därmed begränsat sådant. Hittills har framförallt grundläggande, deskriptiva studier av förekomst och utsatta

erfarenheter av sexuella övergrepp genomförts, där ovanstående föregångsländer gått i bräschen.⁶² Sverige ligger inte i framkant på dessa områden. Snarare en bra bit efter många andra länder, både på idrotts- och forskningsområdet.⁶³ Merparten av den refererade litteraturen här baseras alltså inte på svensk idrott, men förekomsten av sexuella övergrepp mellan länder har hittills varit snarlik.⁶⁴ Johansson och Lundqvist⁶⁵ redogör för prevalens av sexuella övergrepp i svensk föreningsidrott, där resultaten överlag liknar motsvarande studier från andra länder.⁶⁶ Det finns därmed skäl att lära sig av den tidigare forskningen från andra länder, såväl som att detta belyser behovet av evidensbaserad kunskap om idrotten i Sverige specifikt.

FÖREKOMST AV SEXUELLA ÖVERGREPP MOT BARN I IDROTTE

Genom forskning kan konstateras att barn utsätts för sexuella övergrepp i idrotten,⁶⁷ så även i svensk idrott.⁶⁸ Hittills ger forskningen dock inte skäl att tro att förekomsten av sexuella övergrepp i idrotten skiljer sig generellt från andra sociala sammanhang.⁶⁹ Den prevalens av sexuella övergrepp som rapporterats bland barn och ungdomar i och utanför idrotten är liknande. På så sätt är inte idrotten en särskild riskfylld miljö för barn, men det är en riskmiljö såtillvida att sexuella övergrepp mot barn förekommer där. Det är svårt att göra jämförelser mellan studier för att undersöka faktiska skillnader då den förekomst som rapporteras liksom studiernas tillvägagångssätt och urval varierar stort.⁷⁰ Sexuella övergrepp är överlag ett ämne som är komplicerat och känsligt att studera, exempelvis kan det vara svårt att rekrytera deltagare och därmed få tillförlitliga resultat.⁷¹

Sexuella övergrepp i idrotten sker oavsett sociala faktorer som ålder, kön, nationalitet, socioekonomisk klass, sexualitet samt fysiska och psykiska förhållanden.⁷² Vidare kan sexuella övergrepp förekomma i alla idrotter, typer av idrotter (t.ex. individuell och lagidrott, grad av kroppskontakt eller typ av klädsel)

Jag vill egentligen att han bara ska sluta med det som är jobbigt. Jag vill inte att han ska straffas.

⁵³ Fasting, 2015; Mountjoy et al., 2016.

⁵⁴ Hartill, 2014.

⁵⁵ Se exempel i Brackenridge, 2001; Fasting, 2015; Lang & Hartill, 2016.

⁵⁶ Brackenridge & Rhind, 2014; Chroni et al., 2012; Fasting, 2014; Kerr et al., 2014.

⁵⁷ Mountjoy et al., 2016; Pépin-Gagné & Parent, 2016.

⁵⁸ Hartill, 2014; Pépin-Gagné & Parent, 2016.

⁵⁹ Brackenridge & Rhind, 2014.

⁶⁰ Fasting, 2014.

⁶¹ Chroni et al., 2012; Kirby, S. et al., 2000; Lang & Hartill, 2015.

⁶² Fasting & Sand, 2015; Hartill, 2014.

⁶³ Brackenridge & Fasting, 2002; Lang & Hartill, 2015.

⁶⁴ Parent et al., 2016.

⁶⁵ Johansson & Lundqvist, 2017.

⁶⁶ T.ex. Kirby et al., 2000; Toftegaard Nielsen, 2001.

⁶⁷ T.ex. Alexander et al., 2011; Toftegaard-Stockel, 2010; Parent et al., 2016; Vertommen et al., 2016.

⁶⁸ Johansson & Lundqvist, 2017.

⁶⁹ Mountjoy et al., 2016; Vertommen et al., 2016.

⁷⁰ T.ex. rapporteras en övergripande frekvens av sexuella övergrepp i idrotten på 2–50% (Fasting et al., 2014), 4–58% bland gymnasieungdomar i Sverige (Priebe 2009) samt 4–22% och 1–10% i en internationell respektive svensk metastudie om sexuella övergrepp mot barn (Stoltenborgh et al., 2011, Svedin & Priebe 2004).

⁷¹ Svartsfrekvensen i enkätstudier som mäter förekomst av sexuella övergrepp i idrotten ligger i genomsnitt på 33,5% (Parent et al., 2016).

⁷² Mountjoy et al., 2016.

2–14%

är den sammanlagda förekomsten av rapporterade sexuella övergrepp mot barn inom idrotten. Förövarna har varit tränare, andra ledare, idrottsaktiva eller någon annan inom idrotten.

och på alla idrottsnivåer, men högre förekomst har rapporterats av idrottsaktiva på elitnivå än lägre tävlings- och motionsnivå.⁷³ I en del idrotter befinner sig barn på 12–13 år i seniorvärldseliten, vilket är en miljö som tenderar att prioritera prestation före välbefinnande oavsett de idrottsaktivas ålder.⁷⁴ Sammanfattningsvis varierar förekomsten av rapporterade sexuella övergrepp mot barn i idrotten mellan 2 och 14 procent.⁷⁵ Förövarna har varit tränare, andra ledare, idrottsaktiva eller någon annan inom idrotten, oftare är förövaren en jämnårig/idrottsaktiv person än en äldre vuxen/tränare (merparten av befintliga studier omfattar dock enbart sexuella övergrepp i tränar-aktivrelationen).⁷⁶

Sexuella övergrepp kan ske i träningslokaler och omklädningsrum, i samband med tränings-, tävlingsresor och sociala aktiviteter, när utövaren får skjuts hem av tränare och i tränares hem.⁷⁷ Ett tydligt samband mellan alkoholpåverkan bland förövare och/eller utsatta och sexuella övergrepp har också noterats.⁷⁸ Generellt sett är förövare oftare män än kvinnor inom liksom utanför idrotten (till det hör även att en majoritet av tränare är män). Bland utsatta barn har könsfördelningen visat sig vara ganska jämt fördelad mellan utsatta flickor och pojkar i idrotten.⁷⁹ Pojkar som utsätts för sexuella övergrepp är dock en mer förbisedd grupp än utsatta flickor, men senare studier visar alltså att könsfördelningen bland barn är mer jämn än vad som tidigare antogs.⁸⁰ I Johansson och Lundqvists⁸¹ studie om sexuella övergrepp i tränar-aktivrelationer i svensk föreningsidrott rapporteras en förekomst på 5,5 procent. Drygt hälften av övergreppen som rapporterades hade skett när de idrottsaktiva var under 18 år. I samtliga fall var förövarna manliga tränare. Resultaten visar inga signifikanta skillnader mellan rapporterade sexuella övergrepp och de idrottsaktivas kön, ålder, idrottsnivå eller om de varit aktiva i individuell idrott eller lagidrott.

Förutom att beskriva hur förekomsten av sexuella övergrepp inom idrotten ser ut är forskare också intresserade av hur och varför det sker. I en väletablerad teoretisk modell⁸² omfattas fyra grundläggande förutsättningar som gemensamt behöver uppfyllas för att sexuella övergrepp mot barn ska kunna ske:

- 1 motivationen hos den potentiella förövaren att begå sexuella övergrepp,
- 2 övervinna invärtes/interna hämningar hos den potentiella förövaren,
- 3 övervinna utvärtes/externa hinder och
- 4 övervinna det tilltänkta offrets motstånd.

Mer specifika riskfaktorer för sexuella övergrepp, såväl i som utanför idrotten, är svåra att peka ut och avgränsa. Det kan till och med vara missvisande att förenkla och kategorisera komplexa fenomen där många faktorer samverkar och förövare och utsatta är heterogena snarare än homogena grupper.⁸³ Även tydliga statistiska samband kan samtidigt medföra ökad utsatthet samt underrapportering av fall som avviker från det (stereo)typiska och förväntade. Eftersom en majoritet av förövare är män, till exempel, kan det alltså vara extra känsligt när förövaren är en kvinna⁸⁴ liksom när pojkar och män utsätts för sexuella övergrepp.⁸⁵ Det kan vara svårare att sätta gränser och identifiera sexuella övergrepp när upplevelser inte stämmer överens med ens förförståelse och förväntningar.

TRÄNAR-AKTIVRELATIONENS INVERKAN PÅ BARNET

Tränare omfattar alla personer som coachar och leder idrottsaktiviteter. Med idrottsaktiva avses alla som deltar i föreningsidrotten som utövare, varav den här rapporten inriktas på de aktiva som är under 18 år. Sexuella övergrepp mot barn i tränar-aktivrelationer innebär per definition ett svek av en ledare, förebild, auktoritet, trygghet, vuxen, ansvarig och professionell part. Detta i kombination med det känslomässiga band som tränare och idrottsaktiva ofta delar gör att konsekvenserna av sexuella övergrepp i tränar-aktivrelationen kan orsaka ytterligare skada, oavsett vilken form av övergrepp det rör sig om.⁸⁶

⁷³ Fasting et al., 2004; 2010; Leahy et al., 2002; Vertommen et al., 2016.

⁷⁴ UNICEF, 2010.

⁷⁵ Alexander et al., 2011; Kirby et al., 2000; Leahy et al., 2002; Parent et al., 2016; Toftegaard Nielsen, 2001; Vertommen et al., 2016.

⁷⁶ Alexander et al., 2011; Chroni et al., 2012; Fasting et al., 2014; Parent et al., 2016; Sand et al., 2015.

⁷⁷ Cense & Brackenridge, 2001; Johansson & Lundqvist, 2017; Kirby et al., 2000; Toftegaard Nielsen, 2004.

⁷⁸ Toftegaard Støckel, 2012; UNICEF, 2010.

⁷⁹ Alexander et al., 2011; Fasting et al., 2004; Hartill, 2009; Parent et al., 2016; Sand et al., 2011; Toftegaard-Nielsen, 2004.

⁸⁰ Baker & Byon, 2014; Parent et al., 2016.

⁸¹ Johansson & Lundqvist, 2017.

⁸² Finkelhor, 1984.

⁸³ Brackenridge, 2001; Fasting & Brackenridge, 2009; Finkelhor, 1994.

⁸⁴ Johansson, 2016.

⁸⁵ Hartill, 2009.

⁸⁶ Toftegaard Nielsen 2001; 2004.

Relationen mellan tränare och aktiv kan se ut på många olika sätt. Det kan vara allt från en kortvarig, ytlig och formell relation till en långvarig, nära relation där tränaren samtidigt är en god vän, en föräldragestalt, en kärlekspartner eller är en helt unik, viktig person i den idrottsaktivas liv. Tränar-aktivrelationens karaktär och interaktion kan variera beroende på idrottsnivå, hur olika idrotter organiseras och vilken typ av coachning som erfordras, på idrottsaktivas och tränares ålder och könstillhörighet osv, men också beroende på informella, individuella och sociala omständigheter. Det finns ingen typisk tränar-aktivrelation. Om något präglas den här relationen av gränslöshet genom att vara unik och utformas från relation till relation med få formella riktlinjer. Det skapar utrymme för en frihet och dynamik som kan vara funktionell, men som också kan utnyttjas och missbrukas. Forskningen gör gällande att det finns ett betydande gränsländ, eller en gråzon, av beteenden och situationer i tränar-aktivrelationer där objektiva, allmängiltiga gränser som tydligt särskiljer rätt från fel i tränar-aktivrelationer knappt existerar – eller där det blir tydligt först i efterhand.⁸⁷ Det är inte bara för idrottsaktiva det därför är svårt att avgöra var gränser går, även bland tränare finns en sådan osäkerhet och stort utrymme för tolkning.⁸⁸

I Bris kontakter kan vi se att det inte är ovanligt att barn utvecklar kärlekskänslor, eller känslor barnet tolkar som kärlek, för vuxna de ser upp till, beundrar eller har en nära relation till. Det kan ofta handla om lärare men också ledare. I många fall är det smärtsamt för barnet när känslorna inte är besvarade, men i de fall känslorna besvaras, eller den vuxne utnyttjar barnets känslor, blir även de situationerna svåra eller smärtsamma för barnet.

Gränsdragning i relationer mellan idrottsaktiva och tränare, liksom att upprätta och implementera regler inom idrotten som markerar sådana gränser, kompliceras ytterligare av att få beteenden och faktorer som det rör sig om är destruktiva i sig. Till större delen rör det sig om sådant som har en positiv och gynnsam effekt på hälsa och idrottsprestation, men som i undantagsfall missbrukas, utnyttjas och därmed kan orsaka skada. Ett exempel är den kroppskontakt och fysiska närhet som hör idrotten till. Kroppskontakt kan vara en del av själva idrottsutövandet, som en pedagogisk resurs eller en nödvändig säkerhetsåtgärd för assistans och teknik. Det kan också vara ett uttryck för omtanke, glädje, tröst och uppmuntran i tränares och idrottsaktivas umgänge, så som kramar och klappar. Huruvida sådan kroppskontakt är lämplig, positiv och funktionell beror alltså i stor utsträckning på hur den upplevs och avses.⁸⁹ Därtill hör i vilken utsträckning idrottsaktiva upplever att de kan och vill uttrycka gränser och säga ifrån om någonting känns obehagligt, konstigt eller kränkande. Men så är ofta inte fallet då tränare antas veta vad som är bäst för de idrottsaktiva och förväntas vara den som bestämmer, i synnerhet om tränaren är vuxen och idrottaren barn.⁹⁰

Svårigheter att identifiera och markera gränser i tränar-aktivrelationen hänger också ihop med att tränare genom sin ledarroll har bestämmanderätt och ansvar, både i form av rättigheter och skyldigheter gentemot idrotten och idrottsaktiva.⁹¹ Tränares position, roll, status, högre ålder, kunskap och erfarenhet bidrar till en maktposition i förhållande till idrottsaktiva. Idealiskt sett används makt som ett positivt, möjliggörande av inflytande där ömsesidigt beroende, idrottsaktivas välbefinnande och barnrättsperspektiv värnas. Men makt kan också missbrukas genom dominans och kontroll med uttryck som sexuellt utnyttjande, vilket är än mer påtagligt när det rör sig om en vuxen tränare och en ung idrottsaktiv. Tränares inflytande, kontroll och makt förstärks av att tränare ses som nyckeln till idrottsprestation och framgång, vilket i mångt och mycket är poängen med tävlingsidrott.⁹² Tränaren har sociala och materiella resurser och befogenheter som potentiellt kan hjälpa eller stjälpna en idrottskarriär – åtminstone finns föreställningar om att det är på det sättet. Idrottsaktiva kan uppleva att de står i tacksamhetsskuld till sin tränare och som att deras framgångar är tränarens förtjänst. Det bidrar till att idrottsaktiva hamnar i en situation där de är beredda att göra stora uppoffringar för att fortsätta prestera, bland annat på bekostnad av sitt välbefinnande och psykiska självförsvar.⁹³ Tränares inflytande och bestämmanderätt i kombination med otydliga gränser kan också utnyttjas vid så kallad grooming, vilket nästa avsnitt handlar om.

GROOMING

”Grooming” är ett begrepp som är etablerat inom forskningen och är viktigt för förståelsen av sexu-

För ungefär ett år sedan fick jag en ny tränare som är ett par år äldre än mig, Jag tycker att hon är en helt fantastisk människa och jag älskade att gå till träningarna när hon var där. Sakta men säkert fick jag känslor för henne. Att känslorna inte var besvarade krossade mitt hjärta.

⁸⁷ Johansson, 2017; Toftegaard Nielsen, 2001.

⁸⁸ Bringer et al., 2002.

⁸⁹ Hassall et al., 2002; Johansson, 2017; Öhman & Quennerstedt, 2017.

⁹⁰ Brackenridge, 2001; Johansson & Larsson, 2016.

⁹¹ Johansson & Larsson, 2016; Larsson, 2001.

⁹² Brackenridge, 2001; Johansson & Larsson, 2016; Stirling & Kerr, 2009; Vertommen et al., 2016.

⁹³ Ibid.

Allt började ganska långsamt. Jag vet inte när det blev för mycket. Han har alltid varit snäll och givit mig typ massage eller stretchning liksom. Men sen började det kännas annorlunda. Han blev annorlunda.

ella övergrepp som en process (eller en del av en process) snarare än en eller flera enskilda händelser i tränar-aktivrelationer.⁹⁴ Grooming är ett begrepp för den typ av normaliseringsprocesser som föregår, möjliggör och döljer sexuella övergrepp. Inledningsvis skapas förtroende hos ett potentiellt offer för att därefter successivt och systematiskt suddas ut, flytta fram och normalisera nya gränser för att därefter inleda sexuella övergrepp. Denna process omfattar ofta även grooming av omgivningen, t.ex. av föräldrar, vänner, andra tränare och vuxna, för att på så sätt undvika misstanke och upptäckt.⁹⁵

Grooming är kontextuellt, vilket innebär att grooming i tränar-aktivrelationen har idrottspecifika karaktärsdrag. Inledningsvis, och fortsatt växelvis, innebär det sådant som den idrottsaktiva uppfattar som positivt och önskvärt:

- mer träningstid, exklusiv enskild träning, avancemang;
- ökad uppmärksamhet, stöd, intresse, beröm;
- mer kontakt och umgänge utanför idrotten;
- positiv särbehandling, isolering, favorisering, förtroenden, anförtra hemligheter;
- ökad kroppsfokus och kroppskontakt i och utanför träningsmoment, diffusa intima och sexuella beteenden och samtal.

Successivt introduceras, alterneras och normaliseras svårtolkade beteenden som diffusa intima handlingar och inslag som inte längre är odelat positiva. Processen fortsätter med alltmer uppenbara sexuella beteenden och negativa inslag, alternerat med mer eller mindre av de önskvärda, positiva inslagen:

- ökade krav, negativ särbehandling, bestraffningar, ignorans;
- mer uppenbara sexuella beteenden;
- hot och andra strategier för att säkra barnets tystnad och undvika misstankar.

Grooming kan likna uppvaktande och omfatta romantiska gester och kärleksförklaringar, varpå det händer att idrottsaktiva blir förälskade i tränaren under denna process och kanske hoppas att de kan bli tillsammans. Den typen av förhoppningar och känslor i kombination med tilliten, omtanken och

tacksamheten som byggts upp i tränar-aktivrelationen samt unga människors oerfarenhet av sexuella relationer riskerar att utnyttjas. Därtill finns en allmän ovilja att identifiera personer som man tycker om, ser upp till och kanske älskar som förövare och som kapabla att utnyttja någon. Många människor känner även motstånd och olust till att betrakta sig själv som utnyttjad, som ett offer, då det förknippas med svaghet, att vara passiv, ansvarslös, att sakna kontroll och inte klara av att säga nej eller göra motstånd. Allt detta tenderar att leda till skuld-, skam- och ansvarskänslor hos unga personer som anklagar sig själva snarare än tränaren/förövaren, vilket i sin tur bidrar till att idrottsaktiva inte berättar om sådana upplevelser för någon.⁹⁶

Grooming utgör alltså en kumulativ process där sexuella övergrepp genom kontextuell, successiv normalisering ”möjliggörs” därför att stora delar av processen utgörs av positiva, åtråvärda inslag som kan gynna såväl välbefinnande som idrottsprestation. Detta leder till ambivalens; en motsättning mellan önskvärda och icke-önskvärda inslag som kan bidra till att sexuella övergrepp accepteras, uthärdas eller avfärdas som någonting annat. Kunskap om grooming och sexuella övergrepp som process kan därför bidra till viktiga insikter om samtycke och gränsdragning med kontentan att sexuella övergrepp är förövarens ansvar samtidigt som utsatta personer inte nödvändigtvis upplever det så. Eftersom grooming kan bidra till att barn inte uppfattar sexuella övergrepp när de pågår, brukar sådana upplevelser omvärderas och förstås annorlunda som vuxen. Men oavsett hur sexuella övergrepp uppfattas för stunden så kan den idrottsaktiva till slut finna sig själv fångad i en situation av maktlöshet, utsatthet, isolering och beroende som känns omöjlig att ta sig ur på grund av den långa process som föregått övergreppen. Ofta finns en rädsla för att hemligheter och lögnar ska uppdagas, för att göra människor besvikna och ledsna, för att förlora idrotten, karriären, drömmarna, tränaren, lag- och klubbkamraterna och mycket mer som värderas väldigt högt.⁹⁷ Detta kan också illustrera varför risken för sexuella övergrepp är högre inom elitidrotten; därför att idrottskarriären, -prestationen och målen tenderar att sättas i första rummet mer än på lägre idrottsnivåer.⁹⁸

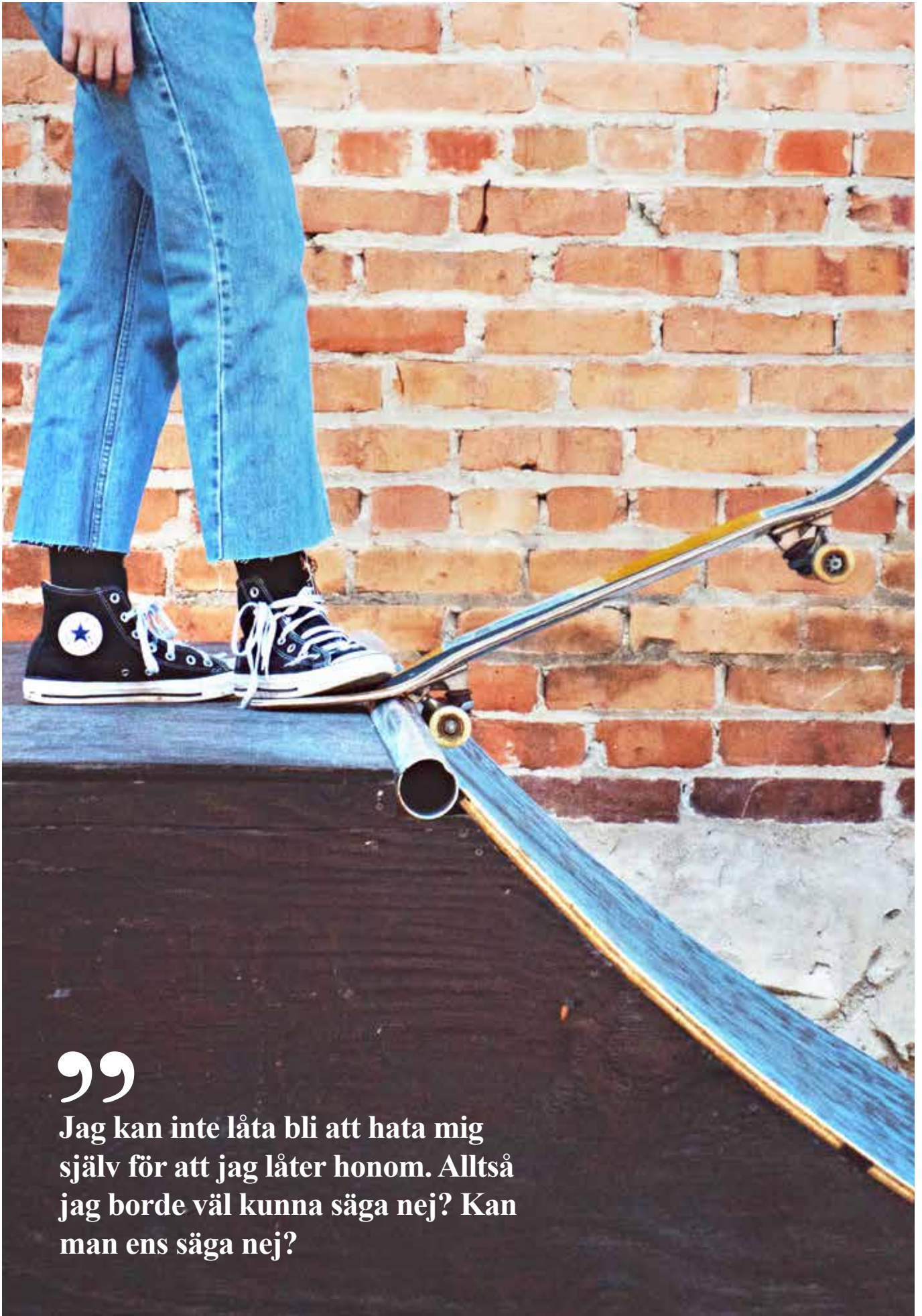
⁹⁴ Baker & Byron, 2014.

⁹⁵ Brackenridge & Fasting, 2005; Fasting & Sand, 2015.

⁹⁶ Brackenridge & Fasting, 2005; Fasting & Sand, 2015; Johansson, 2016.

⁹⁷ Brackenridge, 2001; Brackenridge & Fasting, 2005; Fasting & Sand, 2015; Johansson, 2016; Owton & Sparkes, 2015.

⁹⁸ Fasting et al., 2010; Vertommen et al., 2016.

”

Jag kan inte låta bli att hata mig själv för att jag låter honom. Alltså jag borde väl kunna säga nej? Kan man ens säga nej?

Jag vill inte förlora honom som tränare. Jag tycker om honom. Han är superbra och jag är rädd att förlora det hela.

BARNETS REAKTIONER, KÄNSLOR OCH AGERANDE

Sexuella övergrepp är generellt förknippat med både underrapportering och fördröjd rapportering.⁹⁹ Dvs. att fler sexuella övergrepp sker än vad som rapporteras samt att många väntar mer eller mindre lång tid med att berätta om det för någon. Underrapportering tenderar att öka när barn utsätts för övergrepp samt när det sker i nära relationer.¹⁰⁰ Med andra ord är det potentiellt hög risk att barn som utsätts för sexuella övergrepp av sin tränare inte berättar om det för någon, alternativt väntar länge med att berätta, vilket forskning bekräftar.¹⁰¹ Om barn berättar om sina upplevelser av övergrepp är det ofta i förtroende för en jämnårig kompis snarare än för en förälder eller annan vuxen eller professionell person.¹⁰²

I Bris kontakter där barn har berättat om övergrepp, där förövaren varit barnets tränare, berättar barnen om sin ambivalens inför vad som skett, vems fel det var och söker förklaringar till det som hänt. Många barn söker ursäkter och bortförklaringar för den vuxnes agerande i ett försök att normalisera beteendet. I våra kontakter kan vi se att barnet ensam försöker förstå var gränsen går och besvara frågan om ett övergrepp har skett? I detta tar barnet ett stort eget ansvar och lägger skuld på sig själv. Detta är inte unikt för övergrepp som sker inom idrottsrörelsen utan är tvärtom känslor som barn kämpar med oberoende av vem som utsatt dem för övergrepp.

I Bris kontakter beskriver barn en långvarig inverkan på mående, val och agerande. Mot bakgrund av att många inte berättar förrän i vuxen ålder kan det konstateras att barn under lång tid hanterar alla känslor själva. Barn beskriver för Bris att det svåra inte tar slut när barnet kommit till insikt om att ett övergrepp skett. Då drabbas barnet ofta av självförakt, skuld- och skamkänslor. De funderar på vad de själva hade kunnat göra annorlunda och drar paralleller till fall de läst om i media där exempelvis klädsel har diskuterats. Skuldbeläggandet och självföraktet kan ta sig uttryck i självdestruktivitet eller andra former av psykisk ohälsa.

Framträdande i Bris kontakter med barn som utsatts för övergrepp är behovet av skydd och stöd från vuxna. Men för att få den hjälpen behöver någon få veta vad som hänt. Vi vet att många inte berättar förrän flera år senare och några berättar aldrig.

Studier inom området visar att hemlighållandet kan bero på manipulering, hot och utpressning från

tränaren eller att den idrottsaktiva vill skydda sin tränare trots det som skett.¹⁰³

I barns kontakter med Bris framträder rädsla inför vilka konsekvenser det kan medföra som en avgörande aspekt i barnets beslut om hen ska berätta eller inte berätta för någon. De rädsor barn beskriver handlar främst om att inte bli trodd, att få skulden och vilken reaktion som kan komma från förövaren. Ambivalensen gentemot förövaren påverkar också barnets möjligheter att berätta om övergreppet. Otydliga gränser i tränar-aktivrelationen och gränser som systematiskt bryts ner genom så kallad grooming kan också bidra till att sexuella övergrepp undervärderas, kamoufleras och normaliseras, varpå idrottsaktiva inte berättar om det för någon.¹⁰⁴

För Bris berättar barn att föräldrars relation och inställning till idrottsrörelsen barnet är aktiv inom har inverkan på barnets förutsättningar att få hjälp, stöd och skydd. Ofta har barnets föräldrar också en nära relation till tränaren, eller åtminstone kännedom om vem tränaren är. Det är inte en främling eller någon som barnet initierat kontakt med på egen hand. I allmänhet ska föräldrar kunna utgå från att idrotten är en trygg och säker miljö för ett barn att vistas inom men de gånger det inte visar sig vara det har barn tyvärr erfarit att föräldrar tagit tränarens eller idrottsrörelsens parti. Även oron för att föräldrarna inte ska ta en på allvar, eller tro på en, påverkar barnets inställning till att berätta om övergreppen.

När barnets egna föräldrar har ett högt förtroende för barnets tränare och ledare påverkas barnets möjlighet att skapa begriplighet i sina upplevelser. Kanske är ledarna också föräldrar till andra barn i samma idrottsklubb, eller så är barnets föräldrar själva engagerade i klubben.

Gemensamt för barn som blivit utsatta för våld, övergrepp och kränkningar av någon i barnets närhet, som de har en relation till och en ambivalens gentemot är att de påverkas av oron för vad som kommer att hända med den vuxne om barnet berättar. I övergrepp som sker inom familjen kan vi på Bris se att barn tydligare villkorar sitt berättande om övergrepp med en garanti om skydd från förövaren. I de kontakter Bris haft med barn som berättar om övergrepp inom idrottsrörelsen beskriver barn snarare det omvända – att de inte vill att den vuxne ska straffas eller att det ska bli några konsekvenser annat än att övergreppen naturligtvis upphör om de är pågående.

⁹⁹ Paine & Hansen, 2002; Stoltenborgh et al., 2011.

¹⁰⁰ Brå 2007.

¹⁰¹ T.ex. Brackenridge, 2001; Fasting & Sand, 2015; Johansson & Lundqvist, 2017; Owton, 2016.

¹⁰² Priebe, 2009.

¹⁰³ Owton & Sparkes, 2015; Toftegaard Nielsen, 2004.

¹⁰⁴ Brackenridge, 2001; Brackenridge & Fasting, 2005; Kirby et al., 2000.

Vuxnas frågor till Bris

Det är inte enbart barn som vänder sig till Bris för att få stöd. Även vuxna och däribland idrottsledare gör det. Nedan följer några exempel på situationer som vuxna sökt stöd kring utifrån händelser som skett inom idrottsrörelsen;

- En förälder som även är tränare söker stöd utifrån att han fått kännedom om att lagets föregående tränare avtjänat ett fängelsestraff för sexuella övergrepp mot barn. Inom kort ska lagets föräldrar informeras om detta och uppringaren är orolig för om något barn i det egna laget har utsatts men också hur barnen kommer att påverkas när deras föräldrar får vetskap.
- Idrottsledare och styrelseledamot kontaktar Bris och söker stöd kring sin osäkerhet inför om en tränare i föreningen som närmat sig pojkar sexuellt ska få vara kvar och träna

själv i föreningen överhuvudtaget. De utsatta barnens föräldrar har polisanmält händelsen.

- Person på ett idrottsförbund ringer till Bris. Under en utbildning för ledare uppgav två 14-åriga tjejer att en man i 40-årsåldern har utsatt dem för sexuella trakasserier. Kvinnan undrar hur de ska konfrontera mannen och om de ska polisanmäla händelsen.
- Ordförande för en idrottsförening ringer Bris och söker hjälp utifrån att en flicka som tränar inom föreningen har anförtrott sig för en ledare och berättat att hennes pappa utsätter henne för sexuella övergrepp. Ordförande undrar nu hur hon ska agera, var hon ska anmäla och hur de ska bemöta flickan på träningen.

- Ordförande för idrottsklubb ringer och berättar att en av ledarna för ett ungdomslag skickat privata sms till 14-årig flicka. Sms:en har varit uppmuntrande och ledaren har uppmanat flickan att hitta andra sätt att kunna fortsätta prata utan att bli upptäckt. Ordföranden undrar hur de ska hantera situationen och hur de ska tänka.

Sammanfattningsvis finns ett stort behov av stöd till vuxna inom idrottsrörelsen. Det är uppenbart att det saknas verktyg samt välkända och tydliga riktlinjer hur man ska agera vid misstanke om att ett barn far illa. Utifrån Bris kontakter med vuxna som söker stöd, i hur de kan hantera frågor om sexuella övergrepp inom idrottsrörelsen, kan vi konstatera att denna osäkerhet och ambivalens hos vuxna innebär en ökad risk för att barn inte får det skydd de behöver och har rätt till.

Till skillnad från övergrepp som sker inom familjen kan barn som utsatts för övergrepp inom idrotten i teorin skydda sig själv genom att sluta utöva idrotten och därmed försvinna från riskmiljön. Detta är dock bara ett teoretiskt resonemang – inget som är lätt för barnet att genomföra på egen hand eller som barnet ska förväntas hantera på egen hand. Dock ser vi på Bris att barn själva för ett liknande resonemang, inte bara genom att ta på sig skulden för övergreppen utan också genom att försöka lösa det utan inblandning från andra vuxna.

För barn som idrottat länge eller vars identitet är starkt förknippad med idrotten blir det extra svårt att berätta för någon om övergreppen. Det handlar

inte längre bara om skammen, skulden och alla rädslor – det handlar också om risken att förlora en stor del av sig själv och sina framtidsdrömmar. Detta kan leda till en situation där barnet väljer att inte berätta, att stanna kvar inom idrotten och att eventuellt berätta först när den aktiva karriären är slut, eller när hen blivit vuxen och inte längre står i beroendeställning till varken föräldrar eller den som utsatt barnet för övergrepp.

Jag kan inte berätta. Jag vill inte att de ska tycka att jag är dålig.

Diskussion och rekommendationer

Syftet med denna rapport är att med barnrätten som grund belysa det vi vet utifrån forskning och barns vittnesbörd till Bris om sexuella övergrepp. Vi vill ge vägledning för idrottsföreningars arbete för att kunna skapa en trygg idrott. I detta avsnitt förs en diskussion med efterföljande rekommendationer.

Idrotten är en bred rörelse och merparten av alla barn är någon gång aktiv i en idrottsförening. Näst efter skolan är idrottsrörelsen den bredaste och största samlingspunkten för barn. Idrotten fyller en viktig funktion i samhället för att förverkliga flera av de rättigheter som finns i barnkonventionen. Idrotten förbättrar folkhälsan genom att främja en hälsosam livsstil (jfr artikel 24), den hjälper barn att lära sig att kanalisera energi och få verktyg för att hitta

alternativ till våld och annat avvikande beteende (jfr artiklarna 19, 29, 31). Idrott ger vidare möjligheter till utbyten som kan vara bra för att förverkliga till exempel rätten till icke diskriminering genom att främja integration av personer från olika ursprung, kön, religion och ekonomisk bakgrund (artikel 2). Idrott är också ett värdefullt verktyg för att barn ska kunna bearbeta traumatiska eller svåra upplevelser (jfr artiklarna 20, 22, 23, 31 och 39), för att nämna

några exempel.¹⁰⁵ Även många barn som kontaktar Bris kring idrott ser idrott som något positivt som de uppskattar. Barns förtroende och uppskattning för idrotten förpliktigar ytterligare då det medför att idrottsrörelsen behöver förvalta barns förtroende och visa på att åtgärder vidtas för att erbjuda en trygg idrott. Synliggörandet av sexuella övergrepp inom idrotten har inte som avsikt att avskräcka barn från att delta i idrottsaktiviteter, eller låta tränare ta plats som viktiga vuxna i deras nätverk. Det handlar om att ta barns upplevelser på allvar och våga se de systematiska brister som forskning och barns vittnesbörd visar på och vidta åtgärder.

Att bedriva verksamhet vari barn vistas, oavsett storlek på verksamhet, innefattar alltid ett mycket stort ansvar. Verksamheter i vilka barn vistas ska utformas på ett sådant sätt att den utgör en trygg miljö för barnet. Idrottens storlek och dess struktur med exempelvis paraplyorganisationer ställer extra höga krav i termer av att väl utarbetade policys samt handlingsplaner, som omsätts i praktiken, finns på plats. Det faktum att verksamheten i en icke obetydlig omfattning även är statligt finansierad ställer inte bara krav, det förpliktigar. Att Riksdagen år 2009 ytterligare klargjort sin förväntan på idrotten i relation till dess finansiering kan enkelt sägas som att: om idrottsrörelsen vill ha statligt stöd, ska barnkonventionen efterlevas såväl i dokument som i daglig verksamhet.

ATT LEVA SOM MAN LÄR

En central del i att leva upp till barnkonventionen är att verksamhet där barn vistas är fri från övergrepp. I takt med att idrotten nationellt och internationellt infört policys som markerar idrottens avstånd och fördömande av alla former av övergrepp tenderar ett problematiskt glapp uppstå mellan policy och praktik. Det vill säga implementeringen av övergripande policys och regler på lokal nivå i föreningars och klubbars verksamhet släpar efter eller saknas. I en rapport från UNICEF om övergrepp mot barn i idrotten framhålls att ”Goda intentioner och skriftlig policy inte betyder något om de inte omsätts i praktiken” (författarens översättning från UNICEF, 2010, sid. 21).

Att idrottsledare, såsom exempelvis ordförande i föreningar kontaktar Bris för stöd kring hur man ska hantera sexuella övergrepp inom idrotten är positivt. Det visar på att man vill agera och att göra det på rätt sätt. Samtidigt är det tydligt i kontakter med aktiva vuxna inom idrottsrörelsen att man inte har handlingsplaner på plats, att man inte har kunskap om dem eller förstår vad de innebär. Många av de

frågor som ställs, exempelvis om hur man bör agera i en viss situation, borde redan vara besvarade i väl utarbetade policys och handlingsplaner. Bris samtal med personer med förtroendeuppdrag inom idrottsföreningar bekräftar att det finns ett glapp mellan ord och verklighet. I detta sammanhang bör det även framhållas att det givetvis finns ett stort värde i att söka stöd/råd från expertis även när det strukturella finns på plats och ”lever” i föreningen. Att inhämta en extern bedömning är värdefullt, att så ska ske kan vara något som preciseras i handlingsplaner.

Hur stort glappet är mellan ord och verklighet varierar sannolikt mycket mellan olika idrotter, föreningar eller i enskilda lag/träningsgrupper. Trots det får det anses klarlagt att denna ”glapp-problematik” existerar i en inte obetydlig omfattning. En stor risk när orden inte överensstämmer med verkligheten är att orden/policys av aktiva inom idrotten kan komma att uppfattas som meningslösa, i värsta fall något som man förstår att man behöver ha för att få pengar men som man i realiteten inte bryr sig så mycket om.

FÖREKOMST AV SEXUELLA ÖVERGREPP

Genomgången av forskningen visar tydligt att barn utsätts för sexuella övergrepp inom idrotten. Barn och vuxnas samtal till Bris visar detsamma. Förekomsten av rapporterade sexuella övergrepp mot barn i idrotten varierar mellan 2 och 14 procent. Sexuella övergrepp tycks inte heller minska över tid inom idrotten. Förövarna har varit tränare, andra ledare, idrottsaktiva eller någon annan inom idrotten. Det är vanligare att förövaren är en jämnårig/idrottsaktiv person än en äldre vuxen/tränare. Samtidigt bör poängteras att merparten av befintliga studier endast omfattar sexuella övergrepp i tränar-aktivrelationen. Detta är ett område där det behövs mer forskning men baserat på befintlig kunskap får det anses klarlagt att förövare inom idrotten återfinns bland flera olika grupper av föreningsaktiva.

Sexuella övergrepp förekommer i alla typer av idrotter, vilket innebär att sexuella övergrepp får anses vara ett generellt problem inom hela idrotten. Det förekommer även på alla idrottsnivåer samtidigt som en högre förekomst har rapporterats från idrottsaktiva på elitnivå. Forskning visar att sexuella övergrepp kan ske på en mängd olika platser i anknytning till idrotten alltifrån i omklädningsrummet eller när en ledare skjutsar hem en idrottsaktiv eller vid sociala aktiviteter. Övergrepp sker således på en mängd olika arenor samt platser med anknytning till idrottens verksamhet. Generellt sett är förövare oftare män än kvinnor inom liksom utanför idrotten (till det hör även att en majoritet av tränare är män).

Kan min tränare ha blivit kär i mig? Kan en vuxen med barn bli kär i en tonåring? Alltså han kanske inte ens tänker på vad han gör när han rör vid mig på vissa sätt, kanske menar han det bara som ett skämt? Men det känns fel. För mig.

¹⁰⁵ Sport for Development and Peace International, Sport and child and youth development thematic working group, policy paper on child protection in sport.

Ärligt så nej, jag kommer nog aldrig våga berätta för någon. Är rädd att det ska bli fel. Det är enklast att bara låta det vara. För han är ju snäll också.

Bland utsatta barn har könsfördelningen visat sig vara ganska jämnt fördelad mellan utsatta flickor och pojkar i idrotten.

RELATIONEN MELLAN TRÄNARE OCH AKTIV

Relationen till tränaren är central för de allra flesta idrottsaktiva. Tränaren är den som kan hjälpa en att utvecklas och den som kan bidra till att förverkliga framtidsdrömmar. I regel utvecklas och fördjupas tränar-aktiv relationen i takt med att träningsmängden ökar och idrotten får en större plats i den idrottsaktives liv. Att relationen mellan tränare och aktiv utvecklas i takt med den idrottsliga utvecklingen är självklart och i grunden positivt. Samtidigt krävs tydliga regler och riktlinjer för att förebygga att relationen kan utnyttjas. Begreppet grooming är centralt för att förstå, och därmed kunna förhindra, sexuella övergrepp. Det beskriver den typ av normaliseringsprocesser som föregår, möjliggör men även döljer sexuella övergrepp. I processen skapas förtroende hos ett potentiellt offer, samt dess omgivning såsom exempelvis föräldrar, för att därefter stegvis sudda ut gamla och normalisera nya gränser för att sedan inleda sexuella övergrepp. Det är en kumulativ process där sexuella övergrepp genom kontextuell, succesiv normalisering ”möjliggörs” därför att stora delar av processen utgörs av positiva, åtråvärda inslag som kan gynna såväl välbefinnande som idrottsprestation.

Kroppskontakt och fysisk närhet är en del av själva idrottsutövandet, som en pedagogisk resurs eller en nödvändig säkerhetsåtgärd för assistans och teknik men även ett uttryck för omtanke, glädje och uppmuntran. Innebörden av en trygg idrott är således inte en idrott helt utan kroppskontakt och fysisk närhet mellan ledare och aktiv.

I en trygg idrott ska det inte vara så svårt som barn vittnar om att det är att säga ifrån om någonting känns obehagligt, konstigt eller kränkande. En förklaring till att det många gånger är svårt är att tränaren ofta antas veta vad som är bäst och förväntas vara den som bestämmer, i synnerhet om tränaren är vuxen och idrottaren barn. Relationen mellan aktiv och tränare är inte en jämlik relation vilket ställer krav på både vuxna och barn. Barn behöver ges redskap för att signalera samt kunskap om att exempelvis kroppskontakt på privata områden aldrig är okej. Vuxna behöver ta ansvar för sitt eget agerande i alla situationer. Det kan exempelvis innebära att vuxna alltid ska kunna motivera kroppskontakt för ett barn, att den vuxne sätter ord på beröring och även ber om lov innan kroppskontakt.

Detta för att barn inte ska fostras in i en idrottskultur där fysisk närhet och kroppskontakt inte är något som går att prata om eller att de inte äger rätten till sin egen kropp i idrottssammanhang. Många idrottsaktiva och tränare har även kontakt utanför föreningen, exempelvis i sociala medier, det är av vikt att föreningar är införstådda med det och att även den dimensionen av social interaktion berörs i föreningens uppförandekod.

Sexuella övergrepp mot barn i tränar-aktivrelationer innebär per definition ett svek och ett brott. Ett svek från en förebild, auktoritet, trygghet, vuxen, ansvarig och professionell part. Detta i kombination med det känslomässiga band som tränare och idrottsaktiva ofta delar gör att konsekvenserna av sexuella övergrepp i tränar-aktivrelationen kan orsaka ytterligare skada, oavsett vilken form av övergrepp det rör sig om. Efter sexuella övergrepp beskriver barn för Bris att det påverkar hur de mår under en lång tid. När de kommit till insikt om att ett övergrepp skett drabbas barn ofta av självförakt, skuld- och skamkänslor. De funderar på vad de själva hade kunnat göra annorlunda och drar paralleller till fall de läst om i media där exempelvis klädsel har diskuterats. Skuldbeläggandet och självföraktet kan ta sig uttryck i självdestruktivitet eller andra former av psykisk ohälsa. Gränsdragning i relationer mellan idrottsaktiva och tränare, liksom att upprätta och implementera regler inom idrotten som markerar sådana gränser är helt nödvändiga för en trygg idrott för barn.

Många tränare bygger upp en förtrolig relation med idrottsaktiva där tränaren lär känna hur barnet har det, såväl positiva som negativa sidor, även på andra arenor. Tränare eller andra vuxna i idrottsföreningar vänder sig idag till Bris för råd kring hur man ska agera vid oro för att ett barn far illa. Det är av vikt att ledarstöd och tydliga policys finns på plats i föreningar för att tränare ska ha kunskap för att kunna agera för barnets bästa i denna typ av situationer.

SLUTSATSER

Rapportens slutsatser är:

- Att ytterligare steg behöver tas för att implementera ett barnrättsperspektiv inom idrotten.
- Att sexuella övergrepp förekommer och är ett generellt problem inom idrotten.
- Att policys behöver tydliggöras ytterligare för att stärka skyddet mot sexuella övergrepp inom idrotten.
- Att det finns ett glapp mellan policys och verklighet. Idrotten har inte lyckats omsätta/implementera policys i tydliga och handfasta rutiner, för såväl det förebyggande arbetet mot övergrepp som för agerande om övergrepp skett.
- Att det finns en ökande medvetenhet om, och vilja till, ett förstärkt barnrättsperspektiv inom idrotten.
- Att idrottens organisering ställer särskilda krav på uppförandekod samt trygghetssystem.

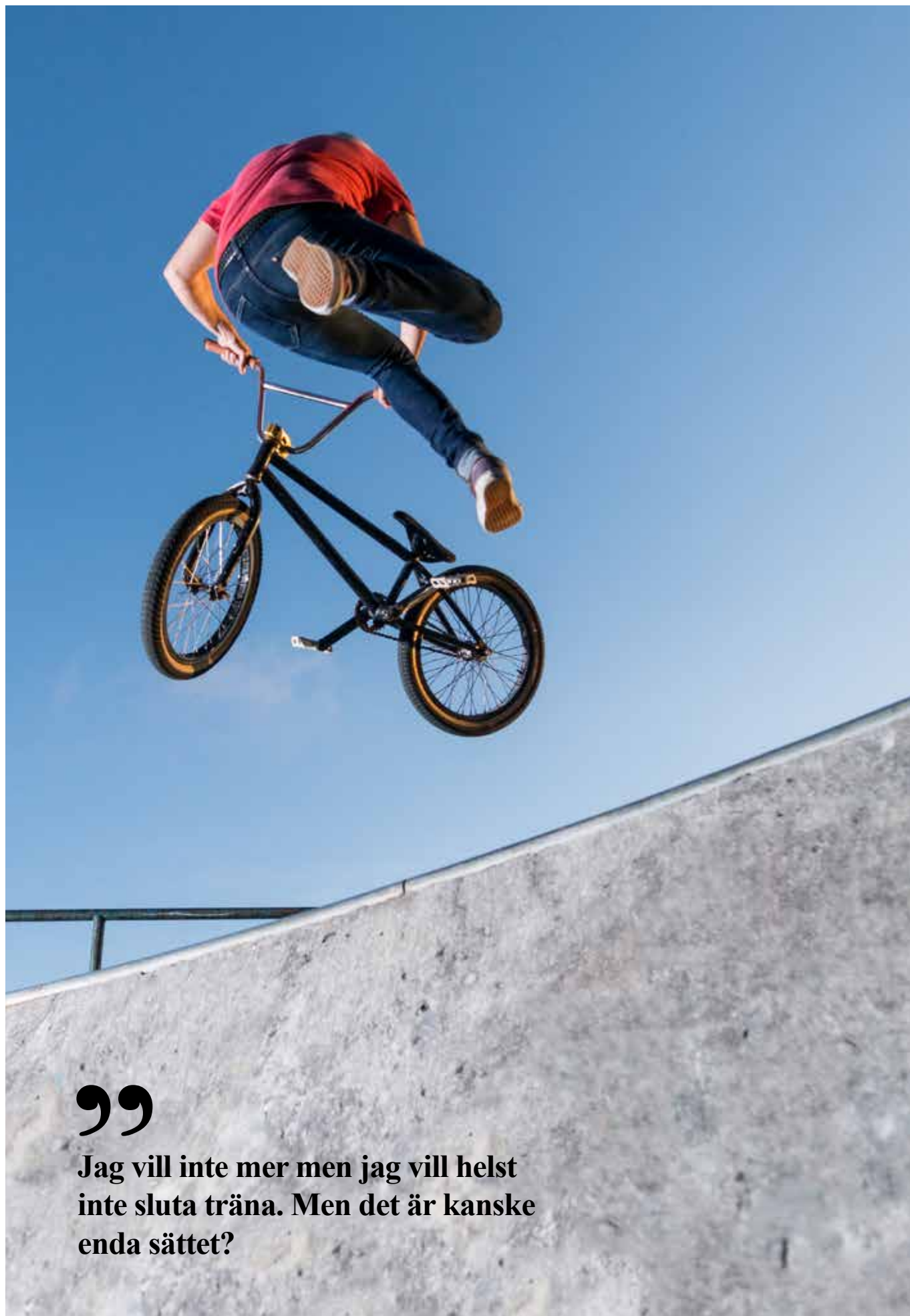
Rekommendationer till Sveriges regering

- 1 Säkerställ ett barnrättsperspektiv.** Gör en översyn av hur barnrättsperspektivet inom idrotten appliceras i praktiken, med syfte att säkerställa att så sker.
- 2 Möjlighet att återkräva bidrag.** Inför en möjlighet att återkräva bidrag vid bristande hantering av skyddet av barns rättigheter inklusive sexuella övergrepp.
- 3 Kartlägg.** Kartlägg omfattningen av problemet med övergrepp mot barn inom idrottsrörelsen.
- 4 Stöd till forskning.** Säkerställ fortsatt finansiering av forskning kring övergrepp och kränkningar inom idrotten samt insatser för att förhindra dessa.
- 5 Låt idrotten visa vägen.** Som vägvisarland inom ramen för Agenda 2030 Partnerskapet för eliminering av våld mot barn bör Sverige inkludera övergrepp mot barn inom idrotten i sina prioriterade områden. Initiativ för att förebygga och effektivt skydda barn som utsätts för sexuella övergrepp inom idrotten bör även refereras till i andra handlingsplaner som är relaterade till skydd för barn mot våld, människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.
- 6 Registerkontroll.** Skärp lagen om registerkontroll 2013 så att det blir obligatorisk att hämta utdrag ur belastningsregistret för arbetsgivare inklusive ideella föreningar som bedriver verksamhet där barn finns.
- 7 Skapa förutsättningar** för ett lättillgängligt stöd, behandling, vägledning och hjälp till upprättelse vid övergrepp inom idrotten.
- 8 Underlätta gemensamt språk.** Översätt Luxembourgriktlinjerna till svenska i syfte att säkerställa ett gemensamt språk kring sexuella övergrepp.
- 9 Skrota preskriptionstiden.** Se över lagstiftningen och avskaffa preskriptionstiden för sexualbrott mot barn.

Rekommendationer till idrottsrörelsen

- 1 **Trygghet först.** En trygg idrott är en attraktiv idrott. Tydliggör i dokument och handling att en trygg idrottsmiljö som sätter barnets rättigheter i främsta rummet där barn får komma till tals och utvecklas, attraherar och skapar förutsättningar för ett långt, aktivt och framgångsrikt idrottande.
- 2 **Visa ledarskap.** Föreningens ledning behöver visa att det är tryggheten som kommer först (och exempelvis inte elitsatsningen eller idrottsanläggningen).
- 3 **Inför en uppförandekod.** Klargör vilka etiska regler som gäller i föreningen med tillhörande handlingsplan. Kommunera reglerna så att alla, inklusive barn, i föreningen känner till dem.
- 4 **Utbildning och dialog.** Integrera kunskap om uppförandekoden och barnets rättigheter i föreningens utbildningar och samlingar. Exempelvis hur ledare ska agera vid misstanke om att barn far illa, vad som gäller vid kroppskontakt eller hur man säkerställer barnskydd vid resor.
- 5 **Öka vuxennärvaron.** En hög närvaro av sunda, välfungerande vuxna skapar trygghet och förebygger övergrepp, oavsett förövare.
- 6 **Säkerställ att varje barn vet vart hen kan vända sig.** Säkerställ att barn vet vart de kan vända sig utanför föreningen, såsom exempelvis till Bris, samt inom föreningen om något inte känns bra.
- 7 **Inkludera barnen** i utveckling och uppföljning av policys och riktlinjer för en trygg idrott. Samtalet, där barn görs delaktiga, bör vara ständigt pågående och är helt avgörande för att verksamheten kan anses bedrivas utifrån barnets bästa.
- 8 **Kräv registerutdrag.** Idrottsrörelsen bör kräva registerutdrag från personer som kommer i kontakt med barn genom anställning eller uppdrag. Personer som inte inkommer med registerutdrag eller har belastningar som är relaterade till övergrepp mot barn ska inte tillåtas vara i verksamhet med barn. Registerutdrag bör återkommande inhämtas.
- 9 **Anmälningsskyldighet.** Aktiva inom idrottsrörelsen omfattas av den allmänna rekommendationen i 14 kap. 1 c § SoL att var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialtjänsten¹⁰⁶. Det behöver finnas tydliga rutiner i varje idrottsförening för anmälan till socialtjänsten.
- 10 **Hantering av sexualbrott.** Upprätta polisanmälan vid misstänkt sexualbrott. Sätt den misstänkta förövaren på time-out under pågående utredning. Idrottsrörelsens preskriptionstider bör harmoniseras med svensk lag vad gäller sexualbrott mot barn.

¹⁰⁶ Socialstyrelsen, "anmäla oro för barn", 2014, s.16.

”

Jag vill inte mer men jag vill helst inte sluta träna. Men det är kanske enda sättet?

Källor

Vetenskaplig litteratur

- Alexander, K., Stafford, A., & Lewis, R. (2011). *The experiences of children participating in organized sport in the UK*. London: NSPCC.
- Baker, T. A., & Byon, K. K. (2014). Developing a Scale of Perception of Sexual Abuse in Youth Sports (SPSAYS). *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 18(1), 31–52.
- Bolen, R. M. (2003). Child sexual abuse: Prevention or promotion?. *Social Work*, 48(2), 174–185.
- Brackenridge, C. H. (2001). *Spoilsports: Understanding and preventing sexual exploitation in sport*. London: Routledge.
- Brackenridge, C. & Fasting, K. (2002). Sexual harassment and abuse in sport: The research context. *Journal of Sexual Aggression*, 8(2), 3–15.
- Brackenridge, C. & Fasting, K. (2005). The grooming process in sport: Narratives of sexual harassment and abuse. *Auto/Biography*, 13(1): 33–52.
- Brackenridge, C. H., & Rhind, D. (eds.). (2010). *Elite child athlete welfare: International perspectives*. London: Brunel University Press.
- Brackenridge, C. H., & Rhind, D. (2014). Child protection in sport: Reflections on thirty years of science and activism. *Social Sciences*, 3(3), 326–340.
- Bringer, J. D., Brackenridge, C. H., & Johnston, L. H. (2002). Defining appropriateness in coach-athlete sexual relationships: The voice of coaches. *Journal of Sexual Aggression*, 8(2), 83–98.
- Cense, M., & Brackenridge, C. H. (2001). Temporal and developmental risk factors for sexual harassment and abuse in sport. *European Physical Education Review*, 7(1), 61–79.
- Chroni, S., Fasting, K., Hartill, M., Knorre, N., Martin, M., Papaefstathiou, M. et al. (2012). Prevention of sexual and gender harassment and abuse in sports. Initiatives in Europe and beyond. Frankfurt am Main: Deutsche Sportjugend in Deutschen Olympischen Sportbund.
- Fasting, K. (2014) *Sexual harassment and abuse in sport: Prevalence and prevention*. Women and Sport, 1.4. Stockholm: SISU and World Village of Women Sports.
- Fasting, K. (2015). Assessing the sociology of sport: On sexual harassment research and policy. *International Review for the Sociology of Sport*, 50(4–5), 437–441.
- Fasting, K. & Brackenridge, C.H. (2009): Coaches, sexual harassment and education, *Sport, Education and Society*, 14(1), 21–35.
- Fasting, K., Brackenridge, C. H., & Knorre, N. (2010). Performance level and sexual harassment prevalence among female athletes in the Czech Republic. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 19(1), 26–32.
- Fasting, K., Chroni, S., & Knorre, N. (2014). The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society*, 19(2), 115–130.
- Fasting, K., Brackenridge, C. H., & Sundgot-Borgen, J. (2004). Prevalence of sexual harassment among Norwegian female elite athletes in relation to sport type. *International Review for the Sociology of Sport*, 39(4), 373–386.
- Fasting, K., Brackenridge, C. H., & Knorre, N. (2010). Performance level and sexual harassment prevalence among female athletes in the Czech Republic. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 19(1), 26–32.
- Fasting, K., & Sand, T. S. (2015). Narratives of sexual harassment experiences in sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 7(5), 573–588.
- Finkelhor, D. (1994). Current information on the scope and nature of child sexual abuse. *The Future of Children*, 4(2), 31–53.
- Finkelhor, D. (1984). *Child sexual abuse: New theory and research*. New York: The Free Press.
- Hartill, M. (2009). The sexual abuse of boys in organized male sports. *Men and Masculinities*, 12(2), 225–249.
- Hartill, M. (2014). Suffering in gratitude: Sport and the sexually abused male child. In: Hargreaves, J., & Anderson, E. (eds.). *Routledge handbook of sport, gender and sexuality*. London: Taylor & Francis, pp. 426–434.
- Hassall, C., Johnston, L., Bringer, J., & Brackenridge, C. (2002). Attitudes towards sexual harassment and athlete perceptions of ambiguous behaviours. *Journal of Sport Pedagogy*, 8(2), 1–21.
- International Olympic Committee (IOC). (2007). *Consensus statement on sexual harassment and abuse in sport*. Available at: <https://www.olympic.org/documents> [24 april 2017]
- Johansson, S. (2012). *Kunskapsöversikt: Sexuella övergrepp i relationen mellan tränare och idrottsaktiv*. FoU-rapport 2012:5. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Johansson, S. (2016). 'Am I sexually abused?' Consent in a coach-athlete lesbian relationship. *Sport, Education and Society*. DOI: 10.1080/13573322.2016.1202819.
- Johansson, S. (2017). *Athletes and Coaches: Love, Sexual Consent, and Abuse*. Stockholm. Gymnastik- och idrottshögskolan.
- Johansson, S. & Larsson, H. (2016). 'This might be him; the guy I'm gonna marry': Love and sexual relationships between female elite-athletes and male coaches. *International Review for the Sociology of Sport*. DOI: 10.1177/1012690215626593.
- Johansson, S. & Lundqvist, C. (2017). Sexual harassment and abuse in coach-athlete relationships in Sweden. *European Journal for Sport and Society*, 14(2), 117–137.
- Kerr, G., Stirling, A., & MacPherson, E. (2014). A critical examination of child protection initiatives in sport contexts. *Social Sciences*, 3(4), 742–757.
- Kirby, S., Greaves, L., & Hankivsky, O. (2000). *The dome of silence. Sexual harassment and abuse in sport*. Halifax, Canada: Fernwood Publishing.
- Lang, M., & Hartill, M. (Eds.) (2015). *Safeguarding, child protection and abuse in sport: international perspectives in research, policy and practice*. London: Routledge.
- Larsson, H. (2001). *Isensättningen av kön i idrott: en nutidshistoria om idrottsmännen och idrottskvinnan [The social construction of gender in sport. A history of the present of the sports man and the sports woman]*. PhD Dissertation. Stockholm: HLS Förlag.
- Leahy, T., Pretty, G., & Tenenbaum, G. (2002). Prevalence of sexual abuse in organised competitive sport in Australia. *Journal of Sexual Aggression*, 8(2), 16–36.
- Mountjoy, M. et al. (2016). *The IOC Consensus Statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport*. *British Journal of Sports Medicine*. doi:10.1136/bjsports-2016-096121.
- Owton, H. (2016). *Sexual Abuse in Sport: A Qualitative Case Study*. Springer.
- Owton, H., & Sparkes, A. C. (2015). *Sexual abuse and the grooming process in sport: Learning from Bella's story*. *Sport, Education and Society*. DOI: 10.1080/13573322.2015.1063484.
- Paine, M. L., & Hansen, D. J. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review*, 22, 271–295.
- Parent, S., & Hlimi, K. E. (2013). Athlete protection in Quebec's sport system: Assessments, problems, and challenges. *Journal of sport and social issues*, 37(3), 284–296.
- Parent, S., Thibodeau, M-E., Hébert, M., & Team PAJ. (2016). Sexual violence experienced in the sport context by a representative sample of Quebec adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(16), 2666–2686.
- Pépin-Gagné, J., & Parent, S. (2016). Coaching, touching, and false allegations of sexual abuse in Canada. *Journal of Sport and Social Issues*, 40(2), 162–172.
- Piper, H. (ed.) (2014). *Touch in Sports Coaching and Physical Education: Fear, Risk and Moral Panic*. New York: Routledge
- Priebe, G. (2009). *Adolescents' experiences of sexual abuse: Prevalence, abuse characteristics, disclosure, health and ethical aspects*. Dissertation. Lund: Lund University.
- Sand, T.S., Fasting, K., Chroni, S., & Knorre, N. (2011). Coaching behavior: any consequences for the prevalence of sexual harassment?. *International journal of sports science & coaching*, 6(2), 229–241.
- Stirling, A. & Kerr, G. (2009). Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society*, 12(2): 227–239.
- Stoltenborgh, M., van IJzendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child maltreatment*, 16(2), 79–101.
- Toftegaard Nielsen, J. (2001). The forbidden zone. Intimacy, sexual relations and misconduct in the relationship between coaches and athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 36, 165–182.

Toftgaard Nielsen J. (2004). Idrættens Illusoriske Intimitet. Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Toftgaard Stockel, J. (2010). Athlete perceptions and experiences of sexual abuse in intimate coach-athlete relationships. In C. Brackenridge & D. Rhind (Eds.), *Elite child athlete welfare: International perspectives (93–100)*. London: Brunel University Press.

Toftgaard Stockel, J. (2012). Boundary Transgressions in the Coach-Athlete Relationship Symposium at "Safer, Better, Stronger! Prevention of Sexual Harassment and Abuse in Sport", Berlin, 20–21 November 2012.

Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N. H., Hartill, M. J., & Van Den Eede, F. (2015). Sexual harassment and abuse in sport: The NOC*NSF helpline. *International Review for the Sociology of Sport*, 50(7), 822–839.

Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J.K., Brackenridge, C.H., Rhind, D.J.A., Neels, K., Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse and Neglect*, 51: 223–236.

Öhman, M., & Quennerstedt, M. (2017). Questioning the no-touch discourse in physical education from a children's rights perspective. *Sport, Education and Society*, 22(3), 305–320.

Lagar och regler

Brottsbalken (1962:700)

Förordning (1999:1177) om statsbidrag till idrottsverksamhet (idrottsstödsförordningen)

Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen

Lag (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Lag (1995:361) om överlämnande av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsförbund,

Lag (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) (OSL)

Övriga källor

Budgetpropositionen för 2017: PROP. 2016/17:1

Brottsförebyggande rådet, Brå. (2007). *Var går gränsen? Handledning för temaarbeten om integritet, sexuella trakasserier och sexualbrott*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Council of Europe, Pro- safe sport project: <https://www.coe.int/en/web/children/-/pro-safe-sport-kick-off-workshop?inhibitRedirect=true&redirect=%2Fen%2Fweb%2Fchildren%2FLanzarote-convention> (8 Maj 2017)

Council of Europe, Convention on Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, also known as "the Lanzarote Convention": <http://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention> (8 Maj 2017)

Council of Europe Strategy for the rights of the child (2016–2021), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168066cf8> (8 Maj 2017)

Ds 2012:45, "Genomförande av EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi" (Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU av den 13 december 2011)

SOU 2016:19, Barnkonventionen blir svensk lag.

Ds 2015:49, översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

End violence against children, the global partnership, Pathfinder roadmap-Sweden: <http://www.end-violence.org/sweden.html> (8 maj 2017)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF.

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) och Europarådet, *Handbok om europeisk rätt rörande barnets rättigheter*, 2015

FN:s konvention om barnets rättigheter, 1989.

FN:s Barnrättskommitténs Allmänna Kommentar 13 om Barnets rätt till frihet från alla former av våld, CRC/C/GC/13

FN:s Barnrättskommitténs Allmänna Kommentar 17 om rätten till vila, fritid, lek och rekreation, CRC/C/GC/17

FN:s Barnrättskommitténs sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges fjärde och femte periodiska rapporter 2009 och 2015, samt avseende Sverige första rapport kring OPSC 2012.

FN:s resolution A/RES/71/160 om "Sport as a means to promote education, health, development and peace"

Interagency working group on Sexual Exploitation of Children, Terminology Guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse (The Luxembourg terminology guidelines), 2016.

Proposition 1996/97:124

Proposition 2008/09:126 om Statens stöd till idrotten, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243

Proposition 2012/13:194, Stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp

Proposition 2012/13:111, en skärpt sexualbrottslagstiftning

Regeringens skrivelse 2015/16:192, Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (Skr. 2015/16:192)

RFs policy mot sexuella övergrepp inom idrotten, med vägledning

Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende anslag 13:1, Ekonomistyrningsverket: <http://www.esv.se/statsloggaren/regleringsbrev/?RBD=18027> (8 maj 2017)

Riksdagens Kulturutskotts rapport "Statens idrottspolitiska mål – en uppföljning med inriktning på barn och ungdomar", 2016/17:12: <https://data.riksdagen.se/fil/1EEAB15F-A985-4FB6-9A46-67FA84D3CFDC> (8 Maj 2017)

Riksidrottsförbundet (2009) Idrotten vill

Riksidrottsförbundet (2015) Idrotten vill

Riksidrottsförbundet (2011) Svenskarnas idrottsvanor. FoU 2004:5

Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna tvåårig verksamhetsinriktning med ekonomiska planer 2016–2017: http://www.sisuidrottsutbildarna.se/globalassets/sisu-idrottsutbildarna/dokument/verksamhetsinriktning/rf_sisu_verksamhetsinriktning_2016_2017_webbversio.pdf (8 maj 2017)

Riksidrottsförbundets stadgar, i lydelse efter RF-stämman 2015, <http://www.rf.se/Undermeny/Dokumentbank/Stadgarochregler> (8 maj 2017)

Riksidrottsmötet i Karlstad 19–21 maj 2017

Rädda Barnen, "Detta borde alla veta om sexuella övergrepp mot barn", 2016

Socialstyrelsen, "anmäla oro för barn", 2014

Sport and Development International, Safeguarding children in sports working group, "International safeguards for children in sports" and "Implementing the Safeguards for organisations who work with children": <https://www.unicef.org.uk/sport-for-development/safeguarding-in-sport/> [8 Maj 2017]

Svedin, C.G. & Priebe, G. (2004). Ungdomar och sexualitet – attityder och erfarenheter (Youth and sexuality – attitudes and experiences). SOU 2004:71. Stockholm: Fritzes.

United Nations. (2007). Women, gender equality and sport. Available at:

<http://www.un.org/womenwatch/daw/public/Women%20and%20Sport.pdf> [3 November 2015]

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2010). Protecting children from violence in sport: A review with a focus on industrialized countries. Available at: http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/violence_in_sport.pdf [3 November 2015]

Bris och Agenda 2030

På ett toppmöte i FN i New York i september 2015 antog världens stats- och regeringschefer överenskommelsen "Förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling". Agendan gäller från januari 2016 till 2030 och innehåller en handlingsplan med 17 mål och 169 delmål som ska leda världen mot en hållbar framtid. Agendans mål är universella och gäller alla länder, även Sverige.

Målen är odelbara och utgår från tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, sociala och miljömässiga. Under de kommande 15 åren kommer Agenda 2030 bidra till handlingar och politik som får en avgörande betydelse för mänskligheten. Flera av målen och delmålen rör barns rättigheter direkt och kompletterar barnkonventionen. De är därför särskilt angelägna för Bris.

Bris bidrar på olika sätt till måluppfyllelsen av Agenda 2030 både i Sverige och globalt. Vi stödjer barn som har det svårt på olika sätt och vars rättigheter kränks, vi gör barns röster hörda i samhället och vi påverkar politiker och beslutsfattare i Sverige, och globalt genom vår internationella paraplyorganisation Child Helpline International (CHI), för att säkerställa att varje barn får sina rättigheter tillgodosedda.

Mellan 2017 och 2021 kommer Bris särskilt att fokusera på att bryta trenden med den ökande psykiska ohälsan hos barn och unga, vi kommer på olika sätt att stödja barn som flytt och arbeta för alla barns rätt att slippa våld. Bris fokuserar därför i första hand på Agendans mål 3 om att Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar, mål 5 om Jämställdhet och mål 16 om Fredliga och inkluderande samhällen.

Syftet med denna rapport är att med barnrätten som grund belysa det vi vet utifrån forskning och barns vittnesbörd till Bris om sexuella övergrepp. Vi vill ge vägledning för idrottsföreningars arbete för att kunna skapa en trygg idrott.

Framträdande i Bris kontakter med barn som utsatts för övergrepp är behovet av skydd och stöd från vuxna. Men för att få den hjälpen behöver någon få veta vad som hänt.

För de allra flesta barn utgör idrotten något positivt. Samtidigt finns det klara brister i såväl idrottens förebyggande arbete mot övergrepp samt i dess agerande när övergrepp skett. Barn som har blivit utsatta för sexuella övergrepp beskriver att det påverkar hur de mår under en lång tid, och att barnet ofta drabbas av självförakt, skuld- och skamkänslor.

Arenavägen 61
122 77 Johanneshov
Box 101 47, 121 28 Stockholm
Telefon: 08-598 888 00

www.bris.se
Instagram: @bris116111
Facebook: www.facebook.com/BRIS
Twitter: @BRISpress
Swish: 9015041

Barn kan kontakta Bris på
telefon, chatt och mejl.
Telefonnummer: 116 111
Chatt och mejl: www.bris.se

Brisbot finns på Kik och
Facebook Messenger

BRIS